№ 78 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 16 ԱՊՐԻԼԻ

1915
ՔԱՌԱՍՈՒՆՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 16 ԱՊՐԻԼԻ № 78

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի. ամսական 85 կոպ.
Առանձին համարները ՄԻ ՆԻ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ»
Соломоновская ул., № 21.

Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով

Ցայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 20—10 կոպ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».

TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ԱՊՐԻԼԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 8 ՌՈՒԲԼԻ

Բաժանորդագրութիւնն ընդունվում է իւրաքանչիւր ամսի 1-ից սկսած։

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ։ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ։

Ցայտարարութիւնների համար պէտք վճարել՝ I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպէկ։

Պրեմիաներ «ՄՇԱԿԻ» տարեկան բաժանորդները, որոնք 1915 թ. ընթացքում լրիւ վճարած կլինեն 10 ր. բաժանորդավճարը, կը ստանան որպէս պրէմիա հետևեալ նոր լոյս տեսնելիք գրքերը. 1) «Ծանշվածը»—մեծ վէպ Շահրիարի հայկ. յեղափոխ. կեանքից, 2) «Հայկական հարցը»—լուսաբանված դոկումենտներով։

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Ն. Կ. Մ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ Թոյլտուութեամբ
Կ. ԼԻՍԻՑԵԱՆԻ ՊՐՕԳԻՄՆԱԶԻՈՆԸ վերակազմվում է 8-դասարանեան

ԳԻՄՆԱԶԻՈՆԻ

տղաների և աղջիկների միատեղ ուսուցումով և տղայոց պետական գիմնազիոնների ծրագրով և իրաւունքներով։ Ընդունելութիւնը՝ ապրիլի 16-ին, 17-ին, 18-ին և 20-ին առաւօտեան ժամը 10-ից։ Սերգիէեվսկայա փողոց սեփ. տուն № 20։ Հեռախօս 16—45.
աո. 210. 1—1

ԶՐԱՀ (ПАНЦЫРИ) ՊԱՇՏՊԱՆՈՂ՝ գնդակից, սրից, նիզակից, սուինից, շրապնէլների կտորներից և այլն։ Ծանրութիւնը 6—7 ֆունտ։ Գինը 150 ր. սկսած։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ Կ. Լ. ԳՐԻՆԲԼԱՏ

Թիֆլիս, Նիկոլայեվսկայա փող. № 84 (Կիրոչնայա փ. անկիւնից՝ 2-րդ տունը), բն. 3, փողոցից, 2-րդ յարկ։ Ընդունելութիւնը առ. ժ. 10-ից մինչև երեկ. ժ. 6-ը ամեն օր։ Պատասխանի համար—10 կոպ. մարկա։
(կ.ե.հ.շ.) Խնդրում եմ փորձելու համար գալ սեփական զէնքով։ 229. 5—3

ՎԱՐՁՈՎ

տրվում է 5 սենեակից բաղկացած լաւ **բնակարան** իր բոլոր յարմարութիւններով (ջուր, վաննա և այլն) Հաւլաբարում, Կախէտինսկի հրապարակ, տուն եղբ. Վարդանեանների, № 1։ Հարցնել կառավարիչ Լեոն Սանթուրճեանին։
աո. (հ.) 227. 2—2

ՎՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ
ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Ռտիշչեվսկայա 13, տելեֆոն 4—21.
Ընդունելութիւն թէ կանանց և թէ երեխ., նոյնպէս և վիրաբուժական կարիք ունեցող մնայուն (стаціонаръ) հիւանդների (բացի վարակիչ և հոգեկան հիւանդութիւններից) վաղօրօք գրվելու պայմանով։
Ընդունելութիւն՝ կանանց հիւանդ. ամեն օր՝ ժ. 11—12 առ.:

Հիւանդանոցի բժիշկները
Ա. Ա. Ցարումեանեան
Ն. Ն. Վեսելովզորով
Վ. Ա. Զակրժեվսկի
Ի. Գ. Կալամկարեան
Ա. Ա. Նովիցկիյ
Գ. Ն. Տէր-Ներսէսեան
Ա. Ր. Փիշէր
Ս. Պ. Շահպարոնեանց
(հ կ.) ար 970. 100—46

ԲԺԻՇԿ
Շուշանիկ Նաքաքեան
(Մասնագէտ կանանց հիւանդութիւնների և մանկաբարձութեան)։
Ընդունում է հիւանդներին՝ (առ. ժ. $12^1/_2$—2. (եր. ժ. 4—6.
Հասցէն՝ Սոլոլակ, Ռտիշչեվսկայա փ. № 1
Հեռախօս 10—58.
(ե.հ.կ.) առ. 784. 100—89

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Ս. Գ. ԿԷՕՆՃԵԱՆ
պլոմբ, արհեստական ատամներ, ատամի հեռացումը առանց ցաւի։
Ընդունելութիւնը ամենայն օր.
Առաւ. 10—2 ժ.
Երեկ. 4—7 ժ.
Կիրակի օրերը 10—12.
Լերմոնտովսկայա փողոց № 1. մուտքը Նրբափողոցից։
առ. (հ.կ.) 804. 100—100

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Պարսկաստանի դրութիւնը գնալով ծանրանում է։ Մինչև այժմ պարսկական անզօր կառավարութիւնը, չը գնահատելով անգլո-ռուսական դաշնակցութեան ցոյց տուած աջակցութիւնը և ջանքերը, ամեն կերպ աշխատում էր, որ ռուսական զօրքը դուրս գայ Պարսկաստանից։ Իսկ ռուսական զօրքի դուրս գալը նշանակում է ճանապարհ բանալ թիւրքական զօրքի համար։ Սակայն պարսից կառավարութիւնը պնդում էր, թէ Թիւրքիան ոչ մի դիտաւորութիւն չունի արշաւել Պարսկաստանի վրա։

Այժմ գործերը այլ կերպարանք են ստացել։ Թիւրքաց զօրքերը արդէն արշաւել են Համադանի, Քերմանշահի վրա և մօտենում են Թէհրանին, Պարսկաստանի շահնիստ մայրաքաղաքին։ Հաւանական է, որ այսօր վաղը նրանք մտնեն Թէհրան և, անշուշտ, չեն հանդիպի ոչ մի ընդդիմադրութեան պարսկական զօրքի կողմից, որովհետև նախ՝ պարսից կառավարութիւնը անզօր է զինուորական ույժով դիմադրել, երկրորդ՝ նա գուցէ և կամք չունի։

Պարսից կառավարութեան քաղաքականութիւնը ներկայ պատերազմի ժամանակ շատ երկդիմի է եղել և է. ըստ երևոյթին, նա չէզոքութիւն է պահանջում, բայց սակից համակրում է Թիւրքերին և գերմանացիներին։

Թիւրքերի Թէհրան մտնելուն իբրև նախատօնակ պէտք է նկատել գերմանական դեսպան պրինց Րէյսի հանդիսաւոր մուտքը Թէհրան, որի մասին հաղորդեց հեռագիրը երեկ։ Պրինց Րէյսը վաղուց գործում է Պարսկաստանում։ Նա եղել է գերմանական որոշ քաղաքականութեան առաջին գործադրողը Պարսկաստանում դեռ 15 տարի առաջ, երբ Գերմանիան ոչ մի շահ չունէր այդ երկրում և հետամուտ էր միայն տնտեսական կամ առևտրական նուաճումների։ Պրինց Րէյսը հետամուտ եղաւ և քաղաքական շահերի, մի քանի տարի վարեց դեսպանի պաշտօնը Թէհրանում և հեռացաւ, թողնելով իր յաջորդներին լաւ պատրաստված, մշակված հող։

Այսօր նշանակալից է նրա վերադարձը իբրև լիազօր դեսպան և նրա հանդիսաւոր մուտքը Թէհրան, այն րօպէին, երբ Թիւրքական զօրքերը գրաւել են Քերմանշահը, Համադանը և արշաւում են Թէհրանի վրա։ Պարսկաստանը չը կարողացաւ գնահատել Ռուսաստանի և Անգլիայի վարմունքը. այս երկու մեծ պետութիւնները բնաւ նպատակ չունէին նուաճումներ գործել, բայց այսօր Թիւրքիան արդէն նուաճումներ է գործում Պարսկաստանում և Գերմանիան էլ օգնում է նրան։

Մենք մի քանի անգամ կրկնել ենք, որ Պարսկաստանը ապագայում սատկել սուժելու է իր բռնած այժմեան երկդիմի դիրքի պատճառով։ Այսօր մենք գտնում ենք, որ Թիւրքական զօրքերի արշաւումը սկիզբն է նրա գոյութեան ջնջման։

Հ. Առաքելեան

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ԴԷՄ

ՌՈՒՍ-ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
14 ապրիլի

ԹԻՖԼԻՍ.—Պաշտօնական Կովկասեան գլխաւոր շտաբի կողմից.

Ապրիլի 12-ին Օլթիի ուղղութեամբ մեր առաջապահ զօրամասերը շարունակում են առաջանալ։

Ալաշկերտի հովտում մեր հեծելազօրը ընդհարում ունեցաւ քիւրդերի հետ, որոնց ցիրուցան արաւ դէպի հարաւ։

Մնացած ուղղութեամբ փոփոխութիւն չը կայ։

ԴԱՐԴԱՆԵԼԻ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
13 ապրիլի

ԼՈՆԴՈՆ.—Մամուլի բիւրոն յայտնում է.

Երէկ վերսկսվեց զօրքերի և նաւատորմի ընդհանուր յարձակումը Դարդանէլի դէմ։ Զօրքերը սկսեցին ափ իջնել զանազան կէտերում նաւատորմի պաշտպանութեան տակ դեռ մինչև արևածագը։ Թշնամու ցոյց տուած դիմադրութիւնը շատ թոյլ է։ Դաշնակիցների գործողութիւնները չափազանց աջող էին։ Դեռ մինչև մութն ընկնելը մեծաքանակ ույժեր ափ իջան. թէ զօրքերին ափ իջեցնելու և թէ նրանց տեղափոխութեան գործողութիւնները ցամաքի վրա շարունակվում են։

ՍՕԼՈՒՆ.—Դարդանէլի մուտքի մօտ դաշնակիցների ռազմանաւերը ձեռք ձգեցին «Վիրժինիա», «Մագդա» և «Մոնտանա» շոգենաւերը, որոնց ապրանքները ճանաչվեցին պատերազմական կոտրաբանտ։

ՍՕԼՈՒՆ.—Միտիլէնից տեղեկացնում են, որ երեք դաշնակից նաւատորմի բոլոր ռազմանաւերը ռմբակոծեցին Դարդանէլի ամրութիւնները առանձին եռանդով։ Հետևանքը յայտնի չէ։

Տենէդոս կղզուց հաղորդում են, որ Թիւրքական 2 աէրոպլան, որոնք թռչում էին Տենէդոսի վրա, ենթարկվեցին անգլիացիների ռմբակոծութեան և ընկան ծովը։

ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
14 ապրիլի

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ.—Կ. Պոլսից հաղորդում են, որ 10,000 Թիւրք զինւոր աշխատում են խճուղու վրա, որ միացնելու է Զունգուլդակը Անատոլիայի երկաթուղագծի հետ։ Խճուղին հնարաւորութիւն կը տայ փոխադրել ցամաքային ճանապարհով քարածուխ Հէրակլէյի հանքերից, որին Թիւրքաց նաւատորմը և երկաթուղիները մեծ կարիք ունեն ռուսաց նաւատորմի գործողութիւնների պատճառով։

Կ. Պոլսից տեղեկացնում են, որ Թալէաթ-բէյը, տեսակցութիւն ունենալով Ռադոսլավովի հետ Սօֆիայում կամ Թիւրքբուլղարական սահմանագլխում, Ադրիանուպոլիս վերադառնալուն պէս, ուղեկցութեամբ Բուլղարիայում պաշտօնավարող դեսպան Ֆէթհի-բէյի, ստացաւ անբաւարար պատասխան և վերադարձաւ Կ. Պոլիս։ Նրա գալուստից յետոյ, Թիւրքաց կառավարութեան անդամների մէջ նկատվում է մեծ ջղայնութիւն՝ Բուլղարիայում տիրող տրամադրութեան պատճառով։

Նկատի առնելով, որ մեծ վէզիրի բոլոր ջանքերը—բանակցութիւններ սկսելու չէզոք մեծ պետութիւնների միջոցով հաշտութեան մասին, անաջողութեան մատնվեցին, Թիւրքաց կառավարութիւնը հաւատացնում է, որ առհասարակ ոչ մի բանակցութեան չէ ձեռնարկված։

ՍՕԼՈՒՆ.—Դէդէ-Աղաչից հաղորդում են, որ 500 գերմանացի օֆիցեր, հագած քաղաքացու զգեստ, եկել են այստեղ՝ դիմելով Ծարգրադ՝ լրացնելու համար Թիւրքաց զօրքի օֆիցերական կազմի պակասը։

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ.—Կ. Պոլսից հաղորդում են, որ «Գեբէնը» թէև վերանորոգված է, բայց և այնպէս չէ կարող երկար ժամանակ լողալ, որովհետև նրա կաթսաներից մէկն է կարգին, մնացածները փչացած են։ Վերջերս նա փորձեց մտնել Սև-ծովը, բայց մի քանի ժամ յետոյ վերադարձաւ Բոսֆոր։ Պնդում են, որ կզղաւեն նրանից բացառապէս ինքնապաշտպանական գործողութիւնների համար Բոսֆորի բերդերի հետ միասին։

Արևելեան երկաթուղիները կրճատել են գնացքների քաղաքացիական երթևեկութիւնը Կ. Պոլսի մօտ կենտրոնացած զօրքերի տեղափոխութեան պատճառով, մասամբ Իզմիդի ուղղութեամբ։ Այդ զօրքերը կուղարկվեն Ադրիանուպոլիս և Կըրք-Քիլիսէի կողմը, որտեղից կը տեղափոխվեն, նայած հանգամանքներին, դէպի Գալիպոլի թերակղզին, իսկ գլխաւորապէս դէպի Էնոս կղզին, նաև Միդիա։ Սկիզբներում ուղարկվելու են 80 հազար զինուոր։

(Լրագիրներից)

◆ Սև ծովի ռուսաց նաւատորմը շարունակում է իր գործողութիւնները Բոսֆորի ափերի մօտ։ Դաշնակիցները շարունակում են ռմբակոծել Էնոսը և զօրքեր են ափ իջեցնում Գալիպոլի թերակղզում։ Թիւրքիան զօրքեր է բերում դէպի Էնոս բուլղարական սահմանից։

◆ Բուխարէստից հեռագրում են, որ Բ. Դուռը զէնքի է կանչում Թիւրքիայում բնակվող օտարազգիներին։

◆ Անգլիական զօրքերը Եգիպտոսից առաջարում են Դարդանէլ։

ԻՆՉ ՎԻՃԱԿԻ ՄԷՋ ԵՆ ՀԱՅԱ ԹԻՒՐՔԻՈՅ ՋԵՌՔԸ ՄՆԱՑԱԾ ՄԵՐ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

VII

3) Կիլիկիոյ եւ Պաղեստինի շրջանակ.— Կիլիկիոյ հայոց կաթողիկոսութեան թեմին տեսակէտով՝ այս շրջանակին մէջ կիյնան Ադանայի, Հալէպի, Բէյրութի, Շամի վիլայէթները. իսկ Խարբերդի և Սըվազի վիլայէթներուն մի փոքր մասերը և Փոքր-Ասիոյ վիլայէթներէն մասեր, որոնց վրայ խօսեցանք արդէն։ Նոյն շրջանին մէջն է Երուսաղէմը նաև։ Կիլիկիոյ շրջանին միայն Ադանայի և Հալէպի դաշտային մասերէն զատ, ուր երկրագործութիւնը այնքան ծաղկած է, ծովեզրեայ մասերը և Պաղեստինի շրջանը լեռնոտ և անտառային երկիրներ են։ Դաշտային տեղերը տաք, բայց խիստ արգասաբեր են. լեռնամասերը կուտան զուարճալի կլիմայ և առատ արտահանութեան նիւթ մատակարարող պտուղներ։

Այս շրջանակին մէջ ապրող հայերը՝ Ադանայի վիլայէթին Մարաշի (Զէյթուն), Այնթապի և Ուրֆայի գաւառներուն մէջ հարևան են մեծ մասամբ Թիւրքերու, Թաթարներու և չէրքէզներու հետ։ Իսկ միւս մասերուն մէջ առ հասարակ արաբներու և բոլոր Արևելքի հին ու նոր քրիստոնեայ ցեղերու համայնքներու հետ։

Կիլիկիոյ և Պաղեստինի շրջանակի հողերը հակառակ այնքան պտղաւէտ և արգասաբեր ըլլալուն, բնակչութիւնը համեմատաբար շատ ցանցառ է։

Ամենէն խիտ բնակիչ ունեցող վայրը 20, իսկ ամենէն քիչ շատ բնակելին 5 անձ կը պարունակէ իր մէկ քառակուսի կիլոմեթրին վրայ։ Զօրս վիլայէթը և Երուսաղէմի սանջակը միասին 280,000 քառակուսի կիլոմետր տարածութիւն մը կը բռնեն՝ մեծ մասը ծովեզրեայ։ Թիւրքիոյ մէջ Հայաստանէն վերջ ամենէն հայաշատ տեղը այս շրջանակն է։

Ադանա, Սելևկիա և Մերսին նաւահանգիստէն սկսած դէպի Իսքէնդերունի ծոցը և ապա դէպի հարաւ՝ մինչև Եաֆա նաւահանգիստը՝ այդ ամբողջ ծովեզրեայ շրջանակը, ուր որ գլխաւոր քաղաք մը կամ աւան մը կայ, հոն հայ բնակչութիւն կայ կարևոր թւով, թողունք այլ ևս ծովին դէպի ներս ցրուած մանր մունր արաբախառն հայ գիւղերը. այս ամենը վաճառականութեամբ և երկրագործութեամբ կը զբաղին, որոնք ունին՝ բազմաթիւ յարանուանութեանց մէջ՝ ազգային եկեղեցին, դպրոցը, վանքը և աւերակները։ Հայոց Միացեալ Ընկերութիւնը այս վայրերուն մէջ ևս բացած էր վարժարաններ և անձնուիրութեամբ տոհմային կրթութիւնը մանուկներուն ջամբելու զոհողութիւն չէր խնայեր։ Ծովեզրեայ շրջանակին գլխաւոր հայաշատ տեղերն էին, Սելևկիա, Մերսին, Իսքէնդերուն, Բէյրութ, Աքեա, Եաֆա։

Իսկ ներքին մասերուն մէջ, ուր հայերը, իբրև իրենց բնագաւառներէն մին, հաստատուած են և ուր դարերէ ի վեր պայքարած են այնքան հին ու նոր կրօնական և քաղաքական թշնամիներուն հետ, այս երկրին այնքան այլազան, այլակրօն ցեղերուն մէջ այլ ևս կը ճանչցուին բացորոշութեամբ իբրև կորովի հերոս ազգ, իբրև վաճառականութեան, արհեստի ու երկրագործութեան մէջ պատուաւորապէս յառաջդիմող տարր։

Այս շրջանակին մէջն են հայոց վերջին թագաւորներուն արքայանիստ քաղաքներն ու պալատներուն աւերակները. հոս են Սիսն ու Անարզաբան, հոս՝ Սսոյ կաթողիկոսութեան աթոռը։

Այս շրջանակին մէջն են Երուսաղէմի հայոց պատրիարքական աթոռն ու նուիրավայրերը։

Վերջապէս հոս է հայոց անմահ Զէյթունը։ Բազմաթիւ եւրոպացիներ և եւրոպական հաստատութիւններ կան Կիլիկիայի շրջանակին մէջ, մասնաւորապէս՝ իտալական, ֆրանսական և գերմանական հաստատութիւններ, ինչպէս և ուսումնարանները։

Ամեն օտարականներ, հայոց բարեկամ ու չարակամ ազգեր առ հասարակ Կիլիկիայի մէջ աւելի կրնան տեսնել հայերը։ Զէյթունցիները հոն՝ շատ մօտ են. ու ուզէ չուզէ՝ նոր դարուս մէջ այդ շատ Թիւրք քաջերուն արարքն ու աղնիւ պատմութիւնը պիտի լսէ։ Ադանա, Մարաշ, Քիլիս, Այնթապ, Ուրֆա և այլ տեղեր հարիւր հազարաւոր հայեր կը բնակին. ճնշումներու, կոտորածներու ենթարկուեցան անոնք։ Հաջիւ ազատուած հայեր գտնուեցան, որոնք վախնալով դիրքերնէն ու հարստութիւններնէն՝ դաւանութիւննին փոխեցին, անուննին փոխեցին։

Սակայն Պզտիկ-օղլուներու, Ուրֆալեաններու, Գասապեաններու պէս պատկառելի հարստութեան տէր բազմաթիւ հայեր՝ ամեն սեպեցին ճնշումէ, կոտորածէ վախնալը, որ հայուն երկաթեայ ճակատագիրն եղած է. այդպիսիներ խոհականօրէն կը շարժէին, սակայն զէյթունցիէն չէին քաշուիր՝ ճակատաբաց կոչնէին, «եղբայրնիս» կըսէին անոնց։

Ամբողջ Կիլիկիոյ շրջանը՝ սաեն մը՝ Անատոլուի հայերուն պէս՝ առ հասարակ Թիւրքախօս էր. սակայն այժմ ծերերն ու շատ հեռ մնացած հայերն են միայն, որ Թիւրքերէն կը խօսին, իսկ նոր սերունդը կամչնայ հայերէն խօսած պահուն Թիւրքերէն բառ մը փախցնելու մէջ։

Իրաւ է, որ Այնթապի, Տարսոնի ամերիկական կոլէջները և որբանոցները առաջին օրինակն հանդիսացան Կիլիկիոյ մէջ նոր դաստիարակութեան զարկ տալու։ Սակայն Այնթապի հայ-ժողովրդեան ինքնաթիպիր մղումովը իր քաղաքին մէջ բացած երկրորդական վարժարաններն ու լսարանները (զուտ ազգային) պակաս գործ չկատարեցին այդ ուղղութեամբ. միւս կողմէն Ադանայի մէջ Մուշեղ եպիսկոպոսին նոյն ուղղութեամբ և աւելի կանոնաւորութեամբ հայ-դաստիարակութեան տուած մղումը Կիլիկիայի շրջանին հայութեան համար անհուն օրհնութիւններ սահղեց։

Կիլիկիայի հայութիւնը առ հասարակ իր նպաստաւոր դիրքին և բնածին ընդունակութեան շնորհիւ՝ բնաւ չընկճեցաւ սասկալի կոտորածներուն և ճնշումներուն առջև, այդ ամենը քիչ ժամանակուան մէջ դարմանեց, կրթականապէս և տնտեսապէս գլեց անցաւ ան նորէն, և շատ պիտի անցնէր տակաւին Թիւրքիոյ ցեղերէն։

Տնտեսական այն ճոխութեան և երկրագործական գործոց շատաւթեան պատճառաւ՝ Հայաստանի մեր անգործ, թշուառ բանուորներուն մէկ մեծ մասը Կիլիկիա կիջնէ աշխատելու։ Հալէպի և Ադանայի բանուորներուն մեծ մասը սասունցի և հազոցի է։

Աւանդօրէն կը պատմեն, թէ սասունցիները կիլիկեցի կամ զէյթունցի են։ Զէյթունցիներն ու սասունցիները այդ աւանդութիւնը շատ կը սիրեն. երբ իրարու կը հանդիպին քաղաքի մը մէջ, ուրախալի է տեսնել, թէ ինչ հրճուանօք կողջագուրուին անոնք։

Վերև յիշեցինք, թէ Կիլիկիայի մէջ կը գտնուին բազմաթիւ օտարականներ, հայոց բարեկամներ և թշնամիներ, ու սասնք անտարակոյս կը դիտէին նոյն երկրամասին մէջ հայոց հանդիպումները, մեծ եռուզեռը և մէկ խօսքով քաղաքակրթական բարւոք քայլերով յառաջ ընթանալը։

Անա այժմ երբ՝ նեղը ինկած՝ Թիւրք պետութեան ձեռքը կը ճնշուի նաև Կիլիկիոյ ու

[illegible]

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—o—

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
13 ապրիլ

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ.—[illegible]

Օսովեցի մօտ ժամանակ առ ժամանակ [illegible] Վիսլայի ձախ ափում ապրիլի 12-ին [illegible]

Կարպատներում ապրիլի 12-ին թշնամին, երկարատև պատրաստութիւնից յետոյ, գրոհ տուեց Օրոշ-Պատակի հիւսիս-արևելեան մասում. Յարձակվող զօրամասերը հասան մինչև խումբերը, բայց այստեղ ցխրուցան եղան մեր կրակից։

Լօյս ապրիլի 13-ի գիշերը թշնամին անաջող յարձակումներ գործեց Ուժօկի ուղղութեամբ։

Ստրիյի ուղղութեամբ յամառ կռիւը շարունակվում է։ Ապրիլի 13-ին մեզ անձնատուր եղաւ աւստրիական մի գումարտակ։

Մեր «Իլիա Մուրոմէց» աջող ռումբեր նետեց Սանիկ գիւղի մօտ գտնվող գերմանական աէրօպլանների վրա։ Օրվայ մէջ մենք ձեռք ձգեցինք 2 աէրօպլան։

ՖՐԱՆՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
13 ապրիլ

ՊԱՐԻԶ.—Ցերեկվայ պաշտօնական հաղորդագրութիւն. «Բէլգիայում գերմանացիք 2 յարձակում գործեցին Պօսխենդելէ-Բրօդզէինդէ ուղղութեամբ, բայց անգլիական զօրքերը կանգնեցրին յարձակումները։ Դրանից յետոյ թշնամին Իպրը ենթարկեց խիստ ռմբակոծութեան։

«Մենք շարունակում ենք աջողութեամբ առաջանալ Իզէրի ջրանցքում։

«Նօտր-Դամ-դէ-Լօրէտի մօտ մենք վանեցինք գերմանացիների յարձակումը։

«Մասսի աջ ափում կռիւը զարգանում է։ Սէն-Րէմի մօտ թշնամին երկրորդ անգամ դիմեց յարձակման՝ Էպարժը վերցնելու նպատակով։ Շուտով սկսվեց թեժ կռիւ այդ դիրքի արևելեան լանջերի վրա։ Կռւին զուգընթաց սկսվեց ուժեղ թնդանօթաձգութիւն։ Գերմանական յարձակումը անաջող անցաւ»։

Պաշտօնական հաղորդագրութիւն զօրաճակատից. «Բանդէսանի շրջանում, Լաֆօնտենէլից դէպի արևելք, մենք սահմանեցինք բաւական ուժեղ ինքնապաշտպանողական ռազմագիծ, պաշտպանված առաջի մասից խրամատներով։ Օգտվելով խիստ մըթութիւնից, մարտի 31-ին գերմանացիք փորձեցին անակնկալ յարձակում գործել խրամատների աջակողմեան մասերի վրա և անցան որոշ տարածութիւն։ Սակայն մենք խրամատների առաջի մասերը վաղօրօք փորել էինք և լցրել պայթուցիկ նիւթերով։ Երբ գերմանացիք հասան այդ տեղին, հրաման տրվեց պայթեցնել ականները։ Սոսկալի պայթումը խորտակեց բոլոր խրամատները։ Դրանից յետոյ մենք դիրք բռնեցինք, որի վրա բաղխվում էին մի ժամ շարունակ թշնամու յարձակումները։ Անհաջող պայթումից՝ գերմանական զինուորները հրաժարվեցին հնազանդվել օֆիցերներին։ Արշալոյսին պարզ եղաւ պայթումի հետևանքը։ Մարդկային մարմինների մնացորդները ճօճում էին խրամատների կառուցուածքային զանազան նիւթեղէնների վրա։ Այլանդակված գլուխներն ընկած էին ամենուրեք։ Գերմանացիք հրաժարվեցին կրկնել յարձակումները»։

ԼՈՆԴՈՆ.—Ֆէլդմարշալ Ֆրէնչը տեղեկացնում է. «Կատաղի կռիւը դեռ ևս շարունակվում է։ Դրութիւնը նախկինն է։ Անգլիական ուժերի բաժանման պատճառով գերմանացիք վերցրին Սէն-Ժուլիէնը։

«Իպրից դէպի արևելք և Սալիէնի մօտ գերմանացիների յարձակումները անաջող եղան, չը նայած որ նրանք գործ ածեցին խեղդող գազեր։

«Վերջին երեք օրը անգլիացիք չափազանց ծանր կորուստներ պատճառեցին թշնամուն, բայց և անգլիական կորուստները խոշոր էին։

«Անգլիացի մի օդաչու այսօր ռումբեր նետեց Կուրտրէի երկաթուղային կայարանի վրա և աւերածութիւն առաջ բերեց»։

ՊԱՐԻԶ.—Երեկոյեան պաշտօնական հաղորդագրութիւնը յայտնում է.

«Իպրից դէպի հիւսիս սկսվեց կռիւ։ Այստեղ մենք բաւականին առաջացանք և վանեցինք թշնամուն, պատճառելով նրան ծանր կորուստներ։ Գերմանացիք նորից օգտվեցին խեղդող գազերից, բայց մենք գործադրեցինք ներհակ միջոց, որն արդէն տուեց գեղեցիկ հետևանքներ։

«Շօնից դէպի հիւսիս տեղի ունեցաւ ուժեղ հետիոտն կռիւ։

«Էպարժի մօտ, չը նայած գերմանացիների շատ խիզախ յարձակումներին, մենք պահեցինք բոլոր դիրքերը, որոնց լանջերը ծածկված են թշնամու դիակներով։

«Վօգէզներում թշնամուն աջողվեց սաստիկ ուժեղ թնդանօթաձգութեամբ գրաւել Գարէմանս-Վէյլէր դիրքը»։

ՀԱՄԱԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
14 ապրիլ

ԳՐԻՄՍԲԻ.—«Րէկօլօ» նաւը պայթել է երէկ Հիւսիսային ծովում։

ՀՌՈՄ.—Իտալական լաւատեղեակ աղբիւրից տեղեկացնում են, որ Բիւլօվի, Մակկիօյի և Սօնինօյի միջև բանակցութիւնները նորից կենդանացան։ Վերջին օրերը աւստրիական և գերմանական դեսպանների յաճախակի այցելութիւնները Սօնինօյին ցոյց են տալիս, որ նրանց բոլոր ջանքերը հետամուտ են, որպէսզի Աւստրիայի նոր զիջումներով դրդեն իտալական կառավարութեանը ոտք դնել սակարկութեան ճանապարհի վրա։

ՊԱՐԻԶ.—Հանրապետութեան նախագահը Միլլէրանի ուղեկցութեամբ այցելեց Ուազ և Էն գետի միջև և Էն գետերի հովտում գործող զօրքերին և նրանց մէջ մնաց 2 օր։ Նախագահը մի քանի քաջ զօրականներին պարգևատրեց Պատուաւոր Լէգէօնով և պատերազմական շքանշաններով գեներալ Ժօֆֆրի ներկայութեամբ, և վերադարձաւ Պարիզ։

ՄՈՍԿՎԱ.— Քաղաքային վարչութիւնը զինուորական հացերի քաղաքային մատակարարի հետ միասին յատկացրեց 100,000 ր. Գալիցիայի ազգաբնակութեանը։ Այդ դրամը կը տանեն քաղաքագլուխը և դումայի 3 ձայնաւոր։ Տեղում, հասարակական գործիչների հետ միասին, պատգամաւորութիւնը կը քննէ օգնութեան ձևը։ Միևնոյն պատգամաւորութիւնը սրբապատկերներ է մատուցանելու Գերագոյն Զօրահրամանատարին և զօրապետներին։

ԼՎՈՎ.— Անգլիական պատգամաւորութիւնը՝ օգնող Լեհաստանին՝ եկաւ տեղս։

ՌԻԳԱ.— Պրիբալտիկ նահանգների քաղաքացիական վարչութեան կառավարիչ Կուրլօվի հրամանով՝ արգելված է գործածել գերմաներէն լեզու կառավարական, դասային և հասարակական հաստատութիւններում թէ գործավարութեան մէջ և թէ իրար միջև և մասնաւոր անձանց հետ պաշտօնապէս յարաբերելու ժամանակ։ Յանցաւորները կարձակվեն պաշտօններից։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

◆ Իպրի մօտ տեղի ունեցած վերջին կռիւներում գերմանացիք չարաչար պարտվում են։ Նրանց կորուստները չափազանց խոշոր են. երկու օրում Լիէժ են տարվել միայն 25,000 վիրաւոր։

◆ Պարիզում եռանդով բանակցութիւններ են վարվում Իտալիայի և երեք համաձայնութեան պետութիւնների ներկայացուցիչների միջև։

◆ Իտալիան և Սերբիան համաձայնութիւն են ստորագրել Ադրիատիկի բաժանման մասին։

◆ Ճին-ճապօնական յարաբերութիւնները սաստիկ լարվել են. չինական պաշտօնական օրգանը խիստ յօդուած է տպել ճապօնական պահանջների դէմ։

◆ Գիրսի՝ Հռոմ հասնելով կաւարտվեն Իտալիայի բանակցութիւնները երրեակ համաձայնութեան հետ։

◆ Լվովում բաժանմունքներ են բանում պետական և Վարշավայի առևտրական բանկերը։

◆ Գերմանացիք դէպի Իպր են ուղարկում կէս միլիոն զինուոր։

◆ „Рѣчь"-ի տեղեկութիւնների համաձայն, գերմանական մի աէրօպլան Պարիզի վրա նետել է 15 ռումբ։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—o—

ԹԱԳԱՒՈՐ ԿԱՅՍՐԸ ՕԴԵՍՍԱՅՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
14 ապրիլ

ՕԴԵՍՍԱ.—Օդեսսան հանդէսով ու ցնծութեամբ դիմաւորեց Ռուս Երկրի Ինքնակալ Տիրոջը։

Առաւօտեան ժամը 8-ից կայարանում ժողովվեցին զօրապետները, զինուորական շրջանի գլխաւոր կառավարիչը, ներքին գործերի մինիստրի օգնական Ջունկովսկին, քաղաքապետ Սօսնովսկին, առանձին զօրամասերի հրամանատարներ և քաղաքացիական պաշտօնեաներ. ռազմանաւերի հրամանատարները, դաշնակից և չէզոք մեծ պետութիւնների հիւպատոսները, դումայի խրատուները քաղաքագլխի գըլխաւորութեամբ, Կարմիր Խաչի լիազօրները, վաճառականական դասի, մէշչանական հասարակութեան, արհեստաւոր դասակարգի, քարաիմների համայնքի, Օդեսսայի երկաթուղիների արհեստանոցների բանուորների պատգամաւորութիւնները։

Մինչև կայսերական գնացքի գալը կայարան եկաւ Մեծ Իշխան Կիրիլ Վլադիմիրովիչը։

Ճիշդ ժամը 4-ին մօտեցաւ կայսերական գնացքը։ Նորին Կայսերական Մեծութիւնը դուրս եկաւ վագոնից պալատի մինիստր կոմս Ֆրեդերիկսի և այլ պաշտօնեաների ուղեկցութեամբ։ Խերսոնի նահանգի ազնուականութեան կողմից մի պատգամաւորութիւն մատուցեց աղ ու հաց։ Թագաւոր Կայսրը ողորմածաբար շնորհակալութիւն յայտնեց։ Ապա Նորին Մեծութեանը բարև ուղեցան ներկայանալ քաղաքացիական բարձր իշխանութիւնները և դաշնակից ու չէզոք մեծ պետութիւնների հիւպատոսները։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
14 ապրիլ

ՍՊԱՀԱՆ.— Այն արտակարգ ժողովները, որ կազմակերպում է հոգևորականութիւնը՝ ժողովրդի մէջ յուզմունք առաջ բերելու և ակտիվ քայլեր առաջ բերելու նպատակով, առայժմ անաջող են։

Սկսվել են կողոպուտները։ Երէկ կողոպտվեց պօստը։

ԹԵՀՐԱՆ.—Պրինց Էյն-ուդ-Դովլէն յայտնեց մէջլիսին սրա արտակարգ նիստում, որ շահը նրան յանձնարարել է կազմել նոր կաբինէտ։ Պարլամենտը լիակատար հաւանութիւն տուեց, արտայայտելով Էյն-ուդ-Դովլէին վստահութիւն և պատրաստակամութիւն՝ ամեն կերպ աջակցել նոր պրիմէրին։ Էյն-ուդ-Դովլէն նախազգուշացրեց մէջլիսին, որ նկատի առած քաղաքական կացութիւնը և ֆինանսական կրիտիքական դրութիւնը, անհրաժեշտ է անյապաղ ընդունել այն ֆինանսական օրէնքը, որ կը ներկայացվի մէջլիսին վաղը, որպէսզի այդ օրէնքը կարելի լինի գործադրել մինչև շահնշահի բանկի բացումը։

Շահի կաբինէտի և մէջլիսի միջև առեղծված լիակատար համերաշխութիւնը յոյս է ներշնչում, թէ ճգնաժամը նպաստաւոր վախճան կունենայ։

ԱՅՍ ԵՒ ԱՅԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
14 ապրիլ

ՄՈՍԿՎԱ.—Վախճանվեց յայտնի երաժըշտագէտ Սկրեաբինը։

ՆԻՇ.— Պաշտօնապէս հաղորդվում է, որ այս օրերս մեծ թւով աւստրիացի օֆիցերների ուղեկցութեամբ Ալբանիա եկաւ յայտնի թիւրք գեներալ Կարա-Սաիդը՝ իշխան Վիդի նախկին մինիստրների հետ։ Գեներալը ալբան ցեղերին պատրաստում է նոր ապստամբութեան ընդդէմ Սերբիայի։ Նոր աւստրո-թիւրքական ագիտացիայի կենտրոն հանդիսանում է Սկուտարը և Տիրանոն։ Աւստրո-Ունգարիան Կարա-Սաիդին տուել է խոշոր գումար։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՑՈՒՑԱԿ
Եկատերինօդարի հայ նուիրատուների
(Ցօգուտ հայ փախստականների)
(Տես «Մշակ» №№ 4 և 66)

Բ. Պ. Զօլաքեան և Գ. Զօլաքեան 300-ական ր., Մ. Տիլէնեան 200 ր., Ց. Տէրտէրեան, Կ. Զօլաքեան, Ց. Գահրիմանեան, Ց. Լուսպարեան, Ս. Զ Զօլաքեան 100-ական ր., Մարիամ Զօլաքեան, Պ. Զօլաքեան, Մ. Գոճամանեան 50-ական ր., Ն. Գահրիմանեան, Ց. Րահանեան, Տ. Զօլաքեան 25-ական ր., Ա. Թորոսեան 20 ր., Վ. Ճիվէլէքեան, Պ. Տէրտէրեան, Մ. Գ. Զօլաքեան, Վ. Զօլաքեան, Տ. Գոճամանեան 15-ական ր., տ. Թորոսեան, Ս. Մալխասեան և Ց. Ճիտարեան 10-ական ր., հայր Թորոսեան, տ. Ճիտարեան, Մ. Գոճամանեան, Ե. Մարտիրոսեան, Միս. Զօլաքեան, տ. Զօլաքեան և Մ. Տէրտէրեան 5-ական ր.։ Ընդամենը 1685 ր.։

ԿԵՆՍԱԿԱՆ ՄԹԵՐՔՆԵՐԻ ԹԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ

Կենսական մթերքների օր աւուր թանգանալը մնացում՝ այսօր օրվայ ամենահրատապ խնդիրն է, որ զբաղեցնում է բոլորին՝ սկսած հարուստից մինչև վերջին աղքատը։ Շնորհիւ դրա՝ կեանքը, քաղաքներում և թէ գիւղերում, անխտիր, դարձել է ծանր, շատերի համար ուժերից վեր. և ահա մեր քաղաքային ինքնավարութեան նախաձեռնութեամբ, ներկայումս լուրջ կերպով զբաղված են այդ խնդրով և, ինչպէս լսվում է, մօտ ժամանակներում Թիֆլիսում հրաւիրվում է յիշածս կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչներից մի յատուկ համագումար՝ քննելու և ապա համապատասխան միջոցներ ձեռք առնելու՝ այդ երևոյթի դէմ կռուելու համար։

Մեզ ծանօթ չեն այն տուեալներն ու թւերը, որ այդ հարցի շուրջ տրամադրում են ինքնավարութիւնները զանազան քաղաքներում, սակայն մենք ինքներս ունենք մի շարք թւեր, որոնք պարզում են կենսական մթերքների գների աճման պատկերը Թիֆլիսում մինչև պատերազմ և այժմ։ Դրանք այնքան պերճախօս են, որ մենք բերում ենք այստեղ թէ ճշդելու և թէ ծանօթացնելու հարցի փաստական կողմի հետ՝ հասարակութեան լայն խաւերին, միաժամանակ նաև քաղաքային ինքնավարութեան։

Նախ քննենք՝ ա) որ մթերքներն են մեզանում համարվում կենսական և բ) դրանցից որոնք են ստացվում տեղումս հէնց Անդրկովկասում և որոնք են բերվում Ռուսաստանից։ Արտասահմանից եկող մթերքները մենք չենք քննում, քանի որ դրանց ներմուծելը այժմ դարձել է գրեթէ անհնար և, բացի դա, դրանք հասարակութեան լայն խաւերի համար չեն, այլ առանձնաշնորհեալների. դրա համար էլ մենք այդ մթերքները հաշւի չենք առնի։

Առաջնակարգ և համագործածական կենսական մթերքներն են՝ ալիւրը կամ հացը, պանիրը, միսը, իւղը, նաւթը, շաքարը,

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՍՈՒԼԹԱՆ ՄԱՀՄՈՒԴԻ ԵՐԱԶԸ ԵՒ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

—

Թուէս 15 տարի առաջ, մեր «Ճանապարհորդութիւն դէպի Դէրսիմ» գրքին մէջ, որ 1899 թ. լոյս տեսաւ Թիֆլիսի Հայոց Հրատարակչական Ընկ. կողմէն, «Դէրսիմցիներու ընդհարումները օսմանցիներու հետ» գլխին մէջ իբրև ծանօթութիւն նկարագրած ենք սուլթան Մահմուդի երազը, որը՝ որպէս հաւաստագիւտ աւանդութիւն՝ ձեռք ձգած էինք նոյն սուլթանի ժամանակակից հնաւաքրքիր անձնաւորութենէ մը։ Այս եզակի երազը իր մեկնաբանութիւնով կը ներկայացնէ վերին աստիճանի հետաքրքրութիւն մը, և որ այժմէութեան հետ, կը կարծենք, անմիջապէս կապ ունի. ուստի յարմար կը տեսնենք հայ հասարակութիւնը ծանօթացնել սոյն երազին հետ։

Ցայտնի է արդէն ամենուն, որ օսմ. պետութիւնը գրեթէ հինգ ու կէս դար առաջ իր 50,000 խառնիճաղանճ ամբոխով արշաւանք մը սկսաւ Թուրքեստանի լեռներէն դէպի արևմուտք և, այն ատենուան քաղաքական թոյլ կազմակերպութիւններու շնորհիւ, յաղթութենէ յաղթութիւն առաջնորդուեցաւ։ Մինչև սուլթան Մահմուդի օրերը, որ թիւրքերը գրեթէ միշտ յաղթող եղած էին, այն համոզման եկած էին, որ այս յաղթութիւնները իրենց կրօնքին կը պարտին, և որ իսլամը բնաւ չի կրնար յաղթուիլ, վասնզի իրենց մարգարէին հոգին կը սաւառնի պատերազմներուն վրայ և միշտ իրենց կուտայ յաղթութեան դափնին։

Բայց երբ 1827—1828 ին Անգլիա, Ֆրանսա և Ռուսիա պատերազմ հրատարակեցին Մահմուդին դէմ Յունաստանը ազատագրելու համար, ու երբ այս ազատագրական պատերազմը դաշնակիցներու փառաւոր և բացարձակ յաղթութեամբը վերջացաւ, ու երբ քաջն Ռուսիան ջարդ ու փշուր ընելով օսմ. նաւատորմիղը՝ արդէն յառաջացած էր գրեթէ մինչև Սերքէջիի առջև, Կ. Պոլիսը անձնատուր եղաւ, զօրքութիւնը խռնարհեցաւ, բանակը Մահմուդը զիջաւ յաղթական սրին առջև, իսկ Յունաստանը ազատեցաւ և խաղաղութիւնը կնքուեցաւ։ Սուլթան Մահմուդ՝ հոգեկան ծանր խռովքներու տակ՝ սկսաւ մտածել, թէ ինչ էր արդեօք այն պատճառը, որ իսլամը յաղթուեցաւ... Բայց... ջարդ ու փշուր եղած, յաղթուած, ու քրիստոնէից առջև անարգ կերպով խոնարհած, Մահմուդ ծանր խռովքներու մէջ՝ քնացաւ... Սակայն չէր գիտեր՝ արդեօք քնա՞ծ էր թէ արթուն, միայն իր աչքերով պարզ տեսաւ, որ Դոլմա-Բահչէի պալատէն դուրս ելաւ մեծ, հսկայ վիշապ մը, որ սոսկալի մռնչիւնով մը դէպի Ելտըզ-Քէօշկ կը բարձրանար, ու իր շուրջը քանի մը ագռաւներ ու արծիւներ կը սաւառնէին, և իր ետևէն ու առջևէն կարգ մը հովալներ կը քալէին... Վիշապը դեռ Ելտըզին հազիւ մօտեցած՝ այդ պահուն յանկարծ մեծ փոթորիկ մը բարձրացաւ, փոթորիկ մը՝ որ հարաւէն, հիւսիսէն, արևելքէն և արևմուտքէն կը փչէր, և ամբողջ Կ. Պոլիսը բուքի և փոշիի մէջ կորսուեցաւ իր աչքին։ Եւ ահա այդ միջոցին փոթորիկը այնքան սաստկացաւ, որ հսկայ ցիկլոն մը կազմեց Մարմարայի վրայէն՝ Իշխանաց կղզիներուն քովերը, և այդ ցիկլոնը մէկ ակնթարթի մէջ լիզեց, լափեց ամբողջ Կ. Պոլիսը և անմիջապէս անցաւ Ելտըզ-Քէօշկի վրայ... Եւ այս բոպէին տեսաւ սուլթան Մահմուդ, որ դէպի Ելտըզ բարձրացող վիշապը բռնուեցաւ այդ հսկայ, անհուն՝ ցիկլոնէն և բարձրացաւ օդին մէջ աւելի քան տասը մինարէի բարձրութեամբ։ Իր շուրջը սաւառնող ագռաւներն ու արծիւները փոթորկին մէջ անյայտ եղան, իսկ ետևէն ու առջևէն քալող հովալները լալկան ու չարագուշակ կոնչոց մը կարձակէին... Վիշապը այնտեղ, օդին մէջ, երկու մասի բաժնուեցաւ, ճիշդ որ գլուխը մէկ կողմ, իսկ մարմինը միւս կողմը մնաց, ու անոր արիւնը սկսաւ տեղատարափ անձրևի մը նման հոսիլ և ամբողջ Կ. Պոլիսը հեղեղեց, ու ամբողջ Վոսփորի ջրերը կարմիր արիւնի փոխուեցան։ Սուլթան Մահմուդ այլ ևս զարհուրած՝ մեր նայեցաւ դէպի վիշապը, որուն երկու մասերը փոթորկին առջև խաղալիք դարձած՝ մարմինը քշուեցաւ դէպի Միջերկրականի կողմը, ուր այդ ահագին բարձրութենէն վար ինկաւ և ծովուն մէջ խորասուզուեցաւ, իսկ գլուխի մասը քշուեցաւ դէպի արևելք և հոն՝ Եփրատի ափերուն վրայ ինկաւ, ուր՝ բաւական ատեն արևի կիզիչ ճառագայթներուն տակ մնալով՝ սկսաւ հոտիլ ու նեխիլ, և այնտեղ գտնուող հաւերը հաւաքուեցան իր շուրջը և այնքան կտցահարեցին ու կերան, որ վերջապէս բոլորովին սպառեցաւ...

Ու սուլթան Մահմուդ սոսկաց... Արթնցաւ, որ տեսածը երազ մըն էր միայն...։ Սակայն զարհուրելի տեսիլքէն և իր զգացած վախէն սաստիկ կը դողար։ Երազահան դեվրիշները անմիջապէս իր քով կանչեց։ Տեսիլքը անոնց պատմեց և հրամայեց, որ ճիշդ և ճիշդ իրեն մեկնեն այս զարհուրելի տեսիլքին նշանակութիւնը։

Դեվրիշները մէկ-երկու ժամ միջոց խնդրեցին և յետոյ եկան պատմելու։

«Վեհափառ սուլթան. ձեր երազի մէջ տեսած վիշապը կը ներկայացնէ օսմանեան խալիֆայութիւնը, իսկ փոթորիկը՝ մեծ պատերազմ... Ագռաւներն ու արծիւները՝ դաշնակիցներ են, որ վտանգի ատեն պիտի անհետանան, իսկ հովալները՝ պետութեան բարեկամ մինիստրները, բարեկամները, որ պիտի ողբան գահի անկումը... իսկ Եփրատի կողմերը տեսնուած հաւերը՝ պետութեանդ քրիստոնեայ հպատակներ... հայեր են... Քաղաքական ծանր բարդութիւններ պիտի առաջանան։ Համաշխարհային մեծ պատերազմ պիտի ծագի։ Օսմանեան կայսրութիւնը պատերազմողներու շարքին մէջ պիտի գտնուի։ Թշնամիները պիտի յարձակին օսմանեան պետութեան վրայ ամեն կողմէ։ Մեծ նաւային պատերազմ պիտի սկսի ծովի կողմէն... Թշնամիին նաւատորմիղը՝ Մարմարայի կողմէն պիտի Պոլիս հասնի... Իշխանաց կղզիներու քովերը ծովային սաստիկ ճակատամարտ մը տեղի պիտի ունենայ... Պոլիսը պիտի դիմադրէ... անձնատուր ըլլալ պիտի չուզէ... Թշնամին բռնի ուժով Պոլիս պիտի մտնէ... Հրդեհ և մեծ կոտորած պիտի ըլլայ... Քաղաքը աւերակ պիտի դառնայ և Վոսփորը արիւնով պիտի ներկուի... Վիշապի մարմինը, որ Եւրոպական Թիւրքիան կը ներկայացնէ, պիտի գրաւուի Միջերկրականի կողմէն եկած թըշնամիներէն... Իսկ գլուխն, որ Ասիական Թիւրքիան կը ներկայացնէ, Պոլիսը առնուելէն վերջ՝ խալիֆայութիւնը պիտի փոխադրուի դէպի Անատոլու՝ Եփրատի ափերը... և այնտեղ՝ օսմանեան պետութիւնը պաշարուած դրութեան մէջ դեռ պիտի պատերազմի, պիտի դիմադրէ այնքան ժամանակ, մինչև որ իր ուժերը սպառին... Եւ ահա այդ պահուն, Եփրատի կողմերը գտնուող քրիստոնեաները, հայերը, պիտի թափին վրան և բազմաթիւ յարձակումներէ վերջ՝ պիտի լմնցնեն ու վերջացնեն օսմանեան կայսրութիւնը»...

Լսելով իր երազի մեկնութիւնը, սուլթան Մահմուդ, յուզուած՝ մինչև իր հոգիի խորքերը, հրամայեց, որ անմիջապէս ֆէրման մը գրուի՝ Եփրատի կողմերը գտնուող բոլոր հաւերը, որ «հայեր» թարգմանուած էր դեվրիշներու կողմէն, կոտորելու և փափաքողին ալ իսլամութիւն ընդունիլ տալու։ Սուլթանական հրամանը անմիջապէս կատարուեցաւ և հրովարտակը խսկոյն գրուեցաւ, որ մասնաւոր սուրհանդակով մը ղըրկուի դէպի Հայաստան, վասնզի այն ատեն ո՛չ հիմակուան նման հեռագիրները կային և ո՛չ ալ պօստաները։ Ցաջորդ առաւօտ, սակայն, սուլթանի պալատին մէջ՝ պալատական փաշաներու մէջ գաղտնի փսփսուք մը սկսաւ ականջէ ականջ տարածուիլ։

Այս թուականին Պոլսոյ մէջ կապրէին երկու քաղաքական նշանաւոր անձնաւորութիւններ, որ շատ մեծ ազդեցութիւն ունէին թէ սուլթանի մօտ և թէ պետութեան բոլոր շրջաններուն մէջ։ Ասոնց մէկը՝ Մեծ Րէշիդ փաշա յայտնի է իր բարենորոգումներու ծրագրով, յառաջդիմութեան ու քաղաքակրթութեան ձգտումներով, որ կը պահանջէր օսմանեան բոլոր այն մասերը, ուր ազգաբնակութիւնը ոչ-իսլամներէ կը բաղկանար, ներքին ինքնավարութիւններ և օսմանեան կայսրութիւն մը զինուորական ընդհանուր վարչական (administrative) սիստեմով մը, և որուն ինքը զոհ եղաւ, Դիարբեքիրի մէջ թունաւորուելով՝ այնտեղ ալ թաղուեցաւ։ Իսկ երկրորդ անձնաւորութիւնն էր հայազգի խազազ Ցարութիւն ամիրան, որ սուլթան Մահմուդի միակ սիրելի պալատականն էր և որ արդէն յայտնի է իր ժամանակի վարչական տաղանդով։ Եւ երբ այս երկու անձերը տեղեկացան սուլթան Մահմուդի երազը և անոր գրած ֆէրմանը, անմիջապէս խորհուրդ մը կազմեցին և յետոյ դիմեցին սուլթանին, խնդրելով ու համոզելով որ ետ առնէ իր գրած ֆէրմանը, որովհետև օսմանեան պետութիւնը հազիւ թէ խաղաղութիւնը կնքած է, և ահա նորէն

թէլը, ածուխը, փայտը, կաթը (մածուն), ձուն, կարթօֆիլը, հաւը, սապօնը, ծխախոտը, լուցկին, սուրճը և այլն։ Սկսենք ամենից թանգացածից։

1914 թ. ապրիլին գները	1914 ռ.	1914 կ.	1915 թ. ռ.	1915 թ. կ.	Աւելացել է %-ով
Լուցկին 10 տուփը	—	12	—	25	108
Կարտօֆիլի պուդը	—	85	1	60	88
Սուրճի ֆունտը	1	—	1	80	80
Հաւի հատը	—	75	1	20	60
Ալիւրի փութը	1	70	2	50	48
Փայտի սաժենը	45	—	65	—	44
Կաթի վեդրոն	1	60	2	40	50
Իւղի փութը	18	—	25	—	44
Պանիրի փութը	7	—	10	—	43
Միս ոչխարի փութը	6	80	8	80	29
Նաւթի փութը	1	60	2	—	25
Ածուխի փութը	—	75	1	—	25
Շաքարի փութը	6	20	8	—	25
Սապօնի ֆունտը	—	12	—	16	25
Ձուի 100-ը	2	40	3	—	20
Ծխախոտի ֆունտը	1	60	1	90	19

Ցուցեալ մթերքների գների մէջ կարող են լինել տատանումներ այս և այն կողմը, սակայն դրանք 3—5%-ից աւելի չեն, ուստի ակներև է, որ կենսական ամենաանհրաժեշտ մթերքները չափից դուրս թանգացել են և դա միջին հաշւով անում է բոլոր մթերքների վերաբերեալ 40%։

Ցուցածս մթերքներից ամենից աւելի թանգացել են մեր շուկայում կաթնատընտեսական մթերքները՝ կաթը, իւղը, պանիրը միջին հաշւով 46%-ով, ապա բուսեղէնը, որի մէջ կարտօֆիլի ներկայումս 88%-ով թանգանալը ահռելի է. դրանից ոչ պակաս սոսկալի են վառելանիւթերի՝ փայտի, ածուխի և նաւթի՝ [44—25%-ով բարձրանալը, և երրորդ տեղը՝ անասնապահական մթերքների՝ հաւի, մսի և ձուի թանգութիւնը, որոնք տարբերվում են 60%-ից մինչև 20%-ը։

Մեր դիտողութեամբ՝ յիշեալ մթերքներից արհեստական տեղական սպեկուլիացիայի ենթակայ են կրում կաթնատնտեսական մթերքները՝ կաթը, իւղը և պանիրը, ապա հաւը, ածուխը և ձուն, քանի որ դրանց մեծ մասը հեռաւոր փոխադրութիւն չեն պահանջում և գները արհեստականապէս բարձրացված է տեղային շուկայում, մի բան, որ չէ կարելի ասել ալիւրի, շաքարի, լուցկիի և ծխախոտի վերաբերմամբ. վերջին երկուսի գների յաւելումը արդիւնք է պատերազմական նոր հարկերի, առաջին երկուսը՝ փոխադրութեան միջոցների պակասութեան՝ հէնց Ռուսաստանում, որտեղից և ներմուծվում են։

Այս ահռելի գները չափաւորելու համար կան երեք միջոցներ։

Առաջին՝ կանոնաւորել փոխադրութեան միջոցների յաւելումը՝ հաղորդակցութեան մինիստրութեան ազդեցիկ միջոցով։

Երկրորդ՝ ձեռք առնել ամենախիստ և լուրջ միջոցներ տեղական մթերքների սպեկուլիացիայի դէմ նոյն իսկ ադմինիստրատիվ միջոցներով և

Երրորդ—ամենից կարևորը—հիմնել քաղաքում քաղաքային ինքնավարութեան միջոցներով (փոխառութիւն) կենտրոնական պահեստներ, որտեղից կօգտվեն մի շարք պատողական ընկերակցական խանութներ և ապա ինքը՝ ազգաբնակութիւնը անմիջապէս։

Եթէ օր առաջ այս միջոցներից երեքին էլ չը դիմվի, կենսական ամենաանհրաժեշտ մթերքների գները օր աւուր կը բարձրանան աւելի ու աւելի և կը ստեղծեն վերին աստիճանի ծանր հետևանքներ ազգաբնակութեան մեծամասնութեան համար ամբողջ երկրում։

Այս կարևոր հարցի մանրամասնութիւններին մենք կը վերադառնանք մօտ օրերում։

Ա. Աթանասեան

ՄԵՐ ՍՊԱՍԵԼԻՔՆԵՐԸ

Պետրօգրադը յօգուտ հայ փախստականների տալիս է 130 հազար րուբլի (80 հազար ժողովարարութեամբ հանգանակածը և 50 հազար քաղաքային դումայի նուիրաբերածը)։ Մոսկվան տուել է արդէն 100 հազար րուբլի։

Մեծ են այդ գումարները, շատ արտասուք կը սրբեն նրանք, բայց աւելի մեծ ու յուզիչ է մեզ համար ռուս հասարակութեան եղբայրական վերաբերմունքը։ Առանձնապէս թանգ են մեզ համար այդ նուիրաբերութիւնները որպէս համակրանքի արտայայտութիւն, որպէս ապացոյց, որ մենք մենակ չենք այս ծանր օրերում, որ մեզ հետ է նաև ռուս հասարակութիւնը։

Ռուս ժողովրդի լաւագոյն ներկայացուցիչները, նրա մտաւորականութիւնը, որ հանդէս է եկել ռուսական կեանքի պատմութեան ընթացքում որպէս բարձր, բարոյական կուլտուրայի արտայայտիչ, որ մաքառել է յանուն իրաւունքի, ազատութեան և արդարադատութեան, որ իր գաղափարային կեանքով օրինակ է հանդիսացել մեզ, սովորեցրել է մեզ սիրել բարին ու գեղեցիկը, այդ առաջադէմ ինտելիգենցիան չէր կարող անտարբեր մնալ նաև հայկական կեանքի այս պատմական օրերում։

Սակայն, երախտագիտութեամբ ընդունելով այդ նուիրաբերութիւնները, մենք չենք բաւականանում օգնութեան ու համակրանքի այդ ձևով միայն. ռուս հասարակութիւնը մեծ դեր ունի կատարելու հայկական կեանքում, հայկական հարցում։

Մենք սպասում ենք, որ երբ գայ ժամանակը, երբ ռուս յաղթական զօրքը խոնարհեցնէ յանդուգն Թիւրքիային, երբ հրապարակի վրա դրվի Թիւրքաց Հայաստանի քաղաքական ապագան, նրա գոյութեան հարցը, մենք սպասում ենք, որ այդ ճակատագրական րօպէին ռուս հասարակական կարծիքը կը բարձրացնէ իր հուժկու ձայնը ի պաշտպանութիւն Թիւրքաց Հայաստանի քաղաքական ազատագրութեան։

Մենք հաւատում, մենք սպասում ենք ռուս մտաւորականութեան, նրա լաւագոյն ներկայացուցիչների բարոյական օգնութիւնը մեր պատմական դատը պաշտպանելու գործում. մենք սպասում ենք, որ ռուս առաջադէմ մտքի, Հերցենի ու Բէլինսկիի, Կավելինի ու Մուրօմցէվի պատգամների ներկայացուցիչները կը ստանձնեն այդ գաղափարային դատի պաշտպանութիւնը, որով մի նոր փառքով ևս պսակված կը լինի այն բարոյական շէնքը, որ կառուցվում է ռուս մտաւորականութեան տիտանների ջանքերով։

Ծանր է փախստականների կեանքը, որոնց դրութիւնը աշխատում ենք թեթևացնել մեր լումաներով, բայց աւելի ծանր, դժոխային է երկրում մնացածների վիճակը. այնտեղ՝ կեանքի և մահվան ճիրաններում տառապող հայ ժողովուրդը դէպի հիւսիս է յառել իր հայեացքը, այնտեղից՝ Ռուսաստանից է սպասում նա իր փրկութիւնը. Թիւրքաց գազանութիւնների տակ հեծող արիւնաքամ Հայաստանը Ռուսաստանի առաջ է դնում իր ամբողջ բաղդը, իր ամբողջ ապագան, նրանից է սպասում նա իր կեանքի դատավճիռը, իր՝ «լինել թէ չը լինելը»։

Թող գետի պէս հոսէ հայի արիւնը, թող հողին հաւասարվեն հայ գիւղերը, տներն ու այգիները, թող մեր դիակների վրայով անցնէ ռուս յաղթական զօրքը Թիւրքաց Հայաստանը ազատելու։

Մենք պատրաստ ենք ամեն զոհողութիւնների, ամեն զրկանքների, մեր նուիրական դատը տանելու համար։

Սոֆիա Դանիէլ-Բէկ

ՌՈՒՍԱՀՊԱՏԱԿ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐԻ ՀՈՂԵՐԻ ԱՌԻԹՈՎ

Յայտնի է, որ վերջերս ռուս կառավարութիւնը որոշել է ծախել ռուսահպատակ գերմանացիների հողերը։ Մոսկվայում հրատարակվող «Իլլ» լրագրին հեռագրում են, որ մուսուլմանները Ղրիմում ռուսահպատակ գերմանացի կօլոնիստներից 900 դեսեատին հող են գնել։ Այս առիթով «Իլլի» մէջ Աևաս էֆ. «Մեր պապերի հողը» վերնագրով մի յօդուած է գրել, որի մէջ ասում է.

«Ղրիմում գերման գաղթականները ով է իմանում քանի հազար և քանի տասը հազար դեսեատին հող ունեն, որոնք իսկական մեր պապական հողերն էին. մենք չենք կարողանում այս առիթով մեր հրճւանքը չը յայտնել, որ գոնէ մասամբ նորից տէր եղանք այդ հողերին, գոնէ այդ մէկ քանի հազար դեսեատին հողերը մեր ձեռքն անցնէին. Ղրիմի հողերի մեծագոյն մասը նախ մուսուլմաններինն էր. բայց սրանք այս դրախտանման վայրերի արժէքը չեն իմացել և շատ չնչին գներով ծախել են, և շատ հողատէրեր էլ Թիւրքիա գաղթելով՝ թափուր հողերը ռուս կառավարութեան կողմից գերմանացի գաղթականներին տրըված էին...

«Բայց այժմ, նոր օրէնքի համեմատ, նրանք իրաւունք չունենալով այդ տեղերը մնալ՝ գաղթական թուրքերից ինչպէս որ չնչին գներով գնել էին, նոյնպէս էլ միևնոյն հողերը կէս գնով ծախելու ստիպվել են. այդ երեւոյթից պէտք է օգտվի տեղական իսլամ հասարակութիւնը և պապերի սխալը պէտք է սրբագրէ։ Այս վերջին առիթն է։ Եթէ այժմ չօգտվենք, այդ տեղերում միայն ծառայութիւն անելու դատապարտվելու ենք։

«Սա ևս պէտք է չըշտել, որ գերմանացիների այդ հողերի վրա արտեր, պարտէզներ և ագարակներ շատ լաւ մշակված են ամենանոր սիստեմներով, վարուցանի գործիքներ ունեն. և այն հողը, որի դեսեատինը առաջ ծախվում էր 4—500 րուբլով, այժմ 100 ր. և աւելի պակասով է ծախվում. իսկ 3000 ր. արժող մեքենաները 500 րուբլու։ Մուսուլմանները եթէ այդ հողերը գնեն, շատ կօգտվեն. թէ հողերին այնքան չնչին գներով նորից կը տիրանան և թէ նոր մէթօդներով երկրագործութիւն կը սովրեն. Թէպէտև մենք չունենք հրէաների նման մի մարմին, որ այդ հողերը առնելով նրանց վրա իսլամ աղքատ ազգաբնակութիւնը հաստատէ, բայց և այնպէս՝ եթէ անհատներ ևս առնեն, դարձեալ մեծապէս կօգտվենք. խօսքս ուղղում եմ առաւելապէս Ղրիմի վաքըֆների գործի վարչութեան, որ մօտ մէկ միլիոն ր. կանխիկ դրամագլուխ ունի, ինչ որ տեղական մուսուլմանների կրօնական և ազգային կարիքների համար հաւաքված է։ Փոխանակ այս դրամը բանկերի մէջ թողնելով մի փոքրիկ տոկոս ստանալու, աւելի լաւ չէ՞, որ այդ հողերը առնեն. և այդպիսով ժողովուրդն արդէօք աւելի չի՞ օգտվի։

«Ղրիմի մուֆթին, որ այդ վաքըֆների տէրն է համարվում, արդեօք այս հարցը ուշադրութեան առե՞լ է։ Այս առիթով հարկ ենք համարում ասել, որ միայն Ղրիմում չեն այդ հողերը, այլ Սարատովի, Սամարայի, Ուֆայի, Օրէնբուրգի նահանգներում ևս չափազանց շատ կան. այստեղ ևս մուսուլմանական հողերի վրա գերմանացիները նստում են, և բացի չէն ու բազմամարդ քաղաքներից, որոնք իրանք կազմած էին, կաթնատ կովեր, բուրդով հարուստ ոչխարներ և ձիերի բազմաթիւ տեսակներ առաջ բերած էին. գերմանացիներն իրանց այս հողերն ու կալուածներն ևս ծախում են։ Եթէ դրացի մուսուլմանները ուշադրութիւն դարձնեն և ուրիշների չը թողնեն թէ հողերը և թէ գոյքերը, և այն տեղերը իսլամ ազգաբնակութիւնը վերահաստատվէր, մենք շատ կօգտվէինք։ Ի՞նչ լաւ կը լինէր, եթէ մեր հարուստները, մեր ճարպիկ անձնաւորութիւններ և մեր ամբողջ մամուլն ու մտաւորականութիւնը այս մասին լուրջ ուշադրութիւն դարձնէր»։

(«Իկրալ»)

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Ս. Գրիգորիսի վանքի հիմքի օծումը

Դերբենդ, 7 ապրիլի

Ամսիս 4-ին այստեղ ժամանեց Շամախու թեմի առաջնորդ Կարապետ եպ. Հետևեալ օրը սրբազանը պատարագ մատուցեց տեղիս հայոց եկեղեցում։ Պատարագից յետոյ նա ուղեկցութեամբ բազմաթիւ ժողովրդի՝ մեկնեց ս. Գրիգորիս վանքի հիմքը օծելու. Այդ վանքը Դերբենդից 20 վերստ հեռու է գտնվում։ Օծումից յետոյ առաջնորդը խօսեց աւուր պատշաճի մի քարոզ։

Վանքն իրանց սեփական ծախքով կառուցել են եղբ. Վարդանեանները։

Ա. Յարութիւնեան

Յօգուտ հայ փախստականների

Բասարգեչար, 25 մարտի

Բասարգեչարը իր շրջակայ հայաբնակ գիւղերի հետ—Զաղալու, Թոխլուջա և Ղըլըխըլաղ—կազմակերպել է խմբեր, որոնք իրանց սիրայօժար կամօք յօգուտ հայ փախստականների վճռել են նուիրել իւրաքանչիւր ամիս որոշ գումար։

Այդ գումարները յանձնեցինք և այսուհետև ևս յանձնելու ենք հայ գաղթականներին խնամող Եղբայրական Օգնութեան Նոր-Բայազէտի կոմիտէին։

Բացի այդ՝ դրամական տուրքի առիթով յօգուտ նոյն փախստականների և տեղիս աղքատ և պահեստի զօրաց ընտանիքների հաւաքեցինք յիշեալ գիւղերից ձաւ և իւղ, որը վերածելով դրամի՝ արդիւնքի մի մասը ուղարկվեց նոյն մարմնին, իսկ միւսը՝ բաժանվեց տեղիս չքաւոր ընտանիքներին։

Աւելորդ չենք համարում ընդգծել ընդհանրապէս ժողովրդի առատաձեռնութիւնը այս գործում։

Կ. Ստեփանեան

ՆՈՐԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

◆ Կովկասեան զինուորական շրջանի պետ գեներալ Վոլսկին հնարաւոր է գտել նուազեցնել «Մշակի» խմբագրութեան վրա դըրված 500 րուբլի տուգանքը և պահանջել միայն 200 րուբլի։

◆ Ապրիլի 13-ին, կիրակի օրը, փոխարքայի պալատում կայացաւ գրական երեկոյթ յօգուտ Մեծ Իշխանուհի Տատիանա Նիկոլայեվնայի անուան կոմիտէի։ Ներկայացվեց «Богатырь Илья Муромецъ» բալետը (ամենադեմը)։ Երեկոյթին ներկայ էին փոխարքայի ամուսին՝ կոմսուհի Ե. Ա. Վօրոնցով-Դաշկովա, որդին՝ կոմս Ա. Ի. Վօրոնցով-Դաշկովը, նահանգապետ Ստրաշովսկին, հոգեւորականութիւն և մեծ հասարակութիւն։

◆ Գահաժառանգ Աբբասյանի անուան շարժական հիւանդանոցը, որ տեղաւորված էր ուղղափառ հոգևոր դպրոցում, այս օրերս մեկնում է Օլթիի կողմը։

◆ Տիգրանեանի հեռագիրներին ի պատասխան՝ Հայկ. Բիւրօն գերադասելի է համարել փախստականներին թողնել Թիւրքիայի սահմանում, եթէ այդ հնարաւոր է, և եթէ այդ քայլին նպաստեն գաղթականներին օգնող մարմինները։

◆ Մի խումբ բժիշկների (պրոֆ. Աղաջանեան, բժշկ. Աղասարեան, Արծրունի, Զաւարեան, Մելքոնեան, Քաթանեան) նախաձեռնութեամբ, կիրակի, ապրիլի 19-ին Գրական-Գեղարվեստական Սալօնում կատարվելու է հանգուցեալ բժշկ. և հասարակական գործիչ Արտաշէս Բուդաղեանի յիշատակին հանդիսաւոր սգահանդէս։

◆ Ապրիլի 14-ին, Քամոյեան եկեղեցում պատարագ կատարվելուց յետոյ, Խօջիվանքի գերեզմանատանը հողին յանձնվեց աւստրիական սահմանի կռիւներում ընկած պօրուչիկ Արտաշէս Մ. Վարդանեանի մարմինը։ Հանգուցեալը Թիֆլիսեցի էր. նա աւարտել էր Օդեսսայի զինուորական դպրոցը, մասնակցել էր ռուս-ճապոնական պատերազմին։ Այս պատերազմում նա արժանացել էր մի շարք շքանշանների և ս. Գէորգի ոսկէ հրացանի։ Մի քանի անգամ վիրաւորված, նա դարձեալ մասնակցել է կռիւներին, ուր կառավարում էր մի վաշտ. վերջին կռւում ցոյց տուած քաջութեան համար նա արժանացել էր շտաբս-կապիտանի աստիճանի։ Սակայն Ժուրավկայի մօտ եղած կռւում ընկաւ նա թշնամու գնդակից։ Հանգուցեալի դագաղի վրա դրված էին մի շարք պսակներ։

◆ Կիրակի, ապրիլի 12-ին, երդ. հաւ. Պ. Քալանթարեանի նախագահութեամբ կայացաւ Թիֆլիսի առևտրական բանկի ակցիօնէրների ժողովը։ Տեղեկագրի համաձայն բանկի շրջանառութիւնը անցած տարի հասել է 1.775.397,479 ր. 28 կ., դրանից Թիֆլիսի կենտ. բանկին ընկնում 907.133,715 րուբլի 72 կոպէկ, իսկ բաժանմունքներին 868.263,761 ր. 56 կ.։ Թիֆլիսի բանկի զուտ օգուտը եղել է 472,957 ր. 64 կ., բաժանմունքներինը՝ 267,291 ր. 24 կոպէկ, ընդամենը՝ 740,248 ր. 80 կոպէկ։ Համաձայն վեց միլիոն դրամագլխի՝ դիվիդենտ տրվում է 11%։ Ընթացիկ տարվայ ծախսերի նախահաշիւ է կազմված Թիֆլիսի համար 224,444 ր., իսկ բաժանմունքներին 229,596 ր.։ Բացի այս, ընդհ. ժողովը որոշեց ծառայողների պարգև տալ 3 ամսվայ ռոճիկների չափով և պատերազմի պատճառով կեանքի թանգութեան համար նրանց ռոճիկը աւելացնել 10%-ով՝ 1915 թւի ընթացքում։ Խորհրդի նախագահ ընտրվեց Լ. Ա. Մանթաշեան, փոխ-նախագահ՝ Դ. Խարազեան, խորհրդի անդամներ վերընտրվեցին՝ Վ. Եղիազարեան և Ս. Մամուլեան, նոր ընտրվեց Ի. Մ. Շաղինով։ Վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամներ վերընտրվեցին Վ. Ա. Հայրապետեան, Ի. Դ. Լիսիցեան Ա. Ի. Քալանթարեան և Ց. Քոչարեան. ընտրվեց Ա. Գօնէվ։

◆ Ապրիլի 12-ին Ի. Դոլուխանեանի նախագահութեամբ կայացաւ փոխադարձ վարկի Թիֆլիսի 3-րդ ընկ. անդամների տարեկան ընդհանուր ժողովը։ Կարդացվեց ընկ. 1914 թ. հաշիւը, որից երևաց, որ հաշուետուութեան տարում ընկերութիւնն ունեցել է 45.908,653 ր. 98 կ. շրջանառութիւն։ Ընկերութեանը զուտ արդիւնք մնում է 18,973 ր. 62 կ., որից 2,000 ր. յատկացված է սեփական շէնք ձեռք բերելու ֆոնդին և 500 րուբ. բարեգործական նպատակների համար։ Հաշիւը հաստատվեց միաձայն։ Հաստատվեց նոյնպէս ընկերութեան 1915 թ. նախահաշիւը, որը որոշված է 40,628 ր.։ Որոշվեց ընկ. ծառայողներին տալ պարգև երեք ամսվայ ռոճիկի չափ։ Բացի այդ, ի նկատի ունենալով կեանքի թանգանալը, որոշվեց բոլոր ծառայողների ռոճիկը աւելացնել 20 տոկոսով։ Վերջերում եղաւ խորհրդի և վերստուգիչ յանձնաժողովի ընտրութիւն։ Խորհրդի անդամներ ընտրվեցին Մ. Աթաբէկեան, Ա. Էնֆիաճեան և Գ. Տէր-Յարութիւնեան։ Վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամներ ընտրվեցին՝ Տ. Փիլոյեան, Ա. Ապրեսեան և Ս. Մանցով։

◆ Երէկվանից քաղաքի բոլոր զօրքերը և ոստիկանութիւնը կրում են ամառային զգեստ։

◆ Ինչպէս յայտնի է, ջերմաղբիւրական կայարանին կից ամեն տարի կազմւում էին ջերմաղբիւրական և մեղուաբուծական ամիս ու կէս ժամանակով դասընթացքներ։ Այս տարի այդ դասընթացքները չեն կայանալու։

◆ Քաղաքագլուխը շտապով նահանգապետի հաստատութեանը ներկայացրեց դումայի որոշումը, քաղ. վարչութեան զեկուցման համաձայն, անհրաժեշտ մթերքների դէմ կռւելու համար։

◆ Վերջին օրերս տեղացող յորդ անձրևների պատճառով՝ Կուր գետը սաստիկ վարարել և բարձրացել է։

◆ 1-ին Պ. Դումայի անդամ Վիկտոր Լոմտատիձէին, որ ապրում է Աստրախանի նահանգում, ներքին գործերի մինիստրութիւնը թոյլատրել է վերադառնալ Կովկաս։ Համապատասխան միջնորդութիւն է արված փոխարքայի առաջ։ Լոմտատիձէն ներկայումս, ինչպէս հաղորդում են, լուրջ կերպով հիւանդ է։

◆ Նահանգապետը հաստատել է քաղ. դումայի վարկը՝ 4000 րուբ.՝ ընտրական ցուցակներ կազմելու համար, իսկ 900 ր.՝ նորակոչների ցուցակի համար, որոնք հաւաքվելու են առաջիկայ մայիսի 1-ին։

◆ Նպաստամատոյց Ընկերութիւնը ստացել է Ա. Օհանեանից 100 օրինակ «Վիլհէլմ և ուրիշ պատմուածքներ» գրքոյկից, հեղ. Գիժի, յօգուտ ընկերութեան։

◆ Քաղաքում սկսվել է դարձեալ «ածուխի սով»։ Չար լեզուները ասում են, որ այդ նոյնպէս սպեկուլիացիայի հետևանք է, որի վրա քաղաքային վարչութիւնը, յայտնի չէ ինչու, մատի արանքով է նայում։ Մի քանի շահագործողներ, թոյլ չը տալով գիւղացիներին ածուխ ներմուծել քաղաք շրջակայ գիւղերից, իրանց պաշարը տեղում են գիշերներով։

—

ՆՈՒՎԵՐՆԵՐ ?

◆ Սուխումից պ. Գր. Ավճեան մեզ գրում է, թէ ինքը ցանկանում է 15 անտէր որբ մանուկներ խնամել, խոստանալով «ուրախութեամբ յանձն առնել նրանց խնամատարութիւնն ու հարազատի նման պաշտպանելը»։ Մանուկները կարող են լինել երկու սեռից ևս։ Նամակագրի հասցէն հետևեալն է. Сухумъ, Черезъ Участковое Правленіе, имѣніе Виноградова, Ильѣ Феофилову, въ сел. Богата. Переслать въ Верх. Лата, Егіа Сюнгюрдянцу.

◆ Բաքուից մեզ գրում են ապրիլի 12-ից։ «Այսօր թեմական առաջնորդ Կարապետ եպիսկոպոսը ս. Լուսաւորիչ եկեղեցում սարկաւագ ձեռնադրեց Շուշու թեմական դպրոցի աշակերտ Արտաշէս Տէր-Գրիգորեանին Խնուշինակ գիւղի համար։ Հանդիսին մասնակցում էր նաև Աստրախանի ծխատէր Գ. ք. Մկրտումեանը, որ փախստականների համար Կարս է տանում երկու վագոն իրեր։ Ձեռնադրութիւնը անցաւ հանդիսաւոր, մանաւանդ նորին սրբազնութիւնը շատ գեղեցիկ կերպով պատկերացրեց գիւղական քահանայի նշանակութիւնը հայ գիւղում իր խօսած ջերմ քարոզի մէջ»։

◆ Մեզ հաղորդում են որ ներկայումս Բաքւումն է գտնվում Նամախու թեմական տեսուչ Մկրտիչ քահանայ Ղազարեանը։ Նա զբաղված է իր դպրոցները կանոնաւորելու և դրամական օժանդակութիւն գտնելու նրանց համար։ Այս օրերս թեմ. տեսուչը գնում է շրջակայելու թեմը, քննութիւններին ներկայ լինելու, և աշխատում է ուսումնական տարվայ վերջը թեմ. ուսուցիչների համագումար կազմել Բաքւում։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

V

Փառաց տաճարում

Թիֆլիսում, «Փառաց տաճար» կոչված զինուորական թանգարանի շէնքում, իր առաջին ցուցահանդէսն է բաց արել այս

պատերազմ մը վտանգաւոր կը ծագի ռուսաց և միւս եւրոպական պետութիւններու միջև, որուն առջևը առնելու կամ դիմադրելու բնաւ միջոց չունին։ Եւ որովհետև սուլթանի ստորագրութիւնը ետ չէր կրնար առնուիլ, և ինչ որ գրուած էր՝ գրուած էր, ուստի նկատեցին, որ սուլթանը «հաւ» ըսած է, իսկ գրագիրը «հայ» գրած է։ Գրագիրը պատժուեցաւ իր տգիտութեան համար, իսկ հրովարտակը, «հայը» «հաւի» փոխելով նորէն, գործադրութեան դրուեցաւ, ու այսպիսով սուլթանին խալիֆայական իրաւունքները յարգուեցան։

Այս հրովարտակը գործադրուեցաւ Հայաստանի կողմերը, և բոլոր հայոց հաւերը մինչայ ջարդուեցան։ Թուէս 18 տարի առաջ իմ ճանապարհորդութեանս միջոցին, կը լսեցի ծերունիներէ, որ, այն ատեն թէև շատ մանուկներ, շատ լաւ կը յիշէին, թէ ինչպէս թիւրք զօրքերը գիւղէ-գիւղ, թաղէ-թաղ ման կուգային և հայոց բոլոր հաւերը կը սպաննէին և անոնց փոքրտիքը ժառանգները, հողերուն ու աւազներուն հետ կը չղէին, ըսելով թէ՝ «երկնքէն վիշապի մը, կարեկի ձևով, թափուած են, զորս այս հաւերը կերած են, ու օրին մէկը այս հաւերէն վիշապ մը պիտի ծնի, որ պիտի ելլէ ամբողջ աշխարհը լափէ... Կը փչացնենք այս հաւերը, որ չարիքին առջևը առնենք...»։

Ջարդուեցան ու մեռան Հայաստանի հաւերը... Մեռաւ և ինքը սուլթան Մահմուդը իր պետական մարդիկներով, և սակայն օսմանեան պետութիւնը դեռ կը շարունակէ ապրիլ... Այն օրէն ի վեր օսմանեան կայսրութիւնն արդարև շատ մը ձևակերպութիւններու տակ մտաւ, զորսի սաղմին նըման շատ մը փազեր (phase) անցաւ, մինչև եկաւ Մէհմէդ-Րէշադի և էնվերներու օրին անցաւ։ Ու այսօր, զարմանալի՜, տարօրինակ զուգադիպութիւն... նոյն երեք մեծ պետութիւնները՝ Անգլիա, Ֆրանսա և Ռուսիա, որ Յունաստանը ազատելու համար պատերազմ հրատարակած էին ինքնակալ սուլթան Մահմուդի դէմ, որու միջոցին սուլթանը հոգեբանական յուզմունքներու տակ իր պետութեան տխուր ճակատագիրը կերազէր, այո, այդ միևնոյն երեք մեծ պետութիւնները այսօր կը վճռեն վերջնապէս վերջ տալ այդ «օսմանեան կայսրութիւն» ըսուած մեծ պարագլուխին, այդ թէնիային, որ ամբողջ մարդկութիւնը ապականած է, ամբողջ երկրագնդի խաղաղութիւնը վտանգի տակ դրած է իր ստորնաքարշ գոյութեամբը։

Սուլթան Մահմուդի երազը այսօր կիրագործուի։ Դաշնակիցներու նաւատորմիղը կը գրաւէ Պոլիսը, իսկ սուլթանը կը փոխադրուի դէպի Ասիա, ուր ամբողջ Ասիական Թիւրքիան պաշարուած ըլլալով դաշնակիցներէն՝ կը մնայ, կընդդիմանայ, մինչև որ ուժասպառ՝ այլևս հոտի, փտի ու տարրալուծուի, և այսպիսով վերջ գտնէ այդ աւազակաբարոյ, բարբարոս խաժամուժ ամբոխային պետութիւնը, որ գրեթէ հինգ ու կէս դար գոյութիւն ունեցաւ միլիոնաւոր անմեղ կեանքեր փչացնելով, քաղաքակրթութեան ու կրթութեան դէմ սոսկ հակառակորդ մը կենալով։ Այո, Ասիական Թիւրքիան պաշարուած է, Սև-ծովէն ու Կովկասէն՝ ռուսներէն, Պարսից-ծոցէն՝ անգլիացիներէն, Կարմիր-ծովէն ու Միջերկրականէն՝ ֆրանսացիներէն ու անգլիացիներէն, իսկ Դարդանէլէն մինչև Սև-ծով՝ նոյնպէս դաշնակիցներէն առնուած պիտի ըլլայ։ Թիւրքը Միջագետքի կիզիչ անապատներուն մէջ՝ Եփրատի ափերուն վրայ պիտի մնայ այնքան, մինչև որ նեխի, փտի ու տարրալուծուի, վերջանայ։

Պարիզ

Անդրանիկ

տարի «Գեղեցիկ արուեստների ընկերութեան»։ Այս ընկերութիւնը նոր է կազմակերպվել և ոչ մի առնչութիւն չունի Թիֆլիսում գոյութիւն ունեցող «Գեղեցիկ արուեստները խրախուսող ընկերութեան» հետ։ Ինչպէս երևում է, կովկասեան կամ լաւ էր ասել՝ Թիֆլիսի նկարիչների համեստ ընտանիքում հերձուած է առաջացել, որը, սակայն, պախարակելի չենք գտնում գեղարուեստի ազատութիւնը սիրող արուեստագէտների կողմից։ Բայց մեզ աւելի հասկանալի կը լինէր ու աւելի բնական, երբ այս նոր ընկերութիւնը ինքը իրանից ներկայացնէր մի առանձին շկօլայի, մի տարբեր ուղղութեան հետևորդ, ասենք՝ երիտասարդական մի ձախակողմեան հոսանք, որ իբր չը կարողանալով այլ ևս հնալ հին, ակադեմիական տրադիցիաների և առանդականութեան ստարային մէջ՝ դուրս է նետել իրան թևարձակ վերձինով իր նոր խօսքն ասելու. այդպէս են առաջ գալիս բաժանումները և նոր խմբակցութիւնները. իսկ մենք այս նոր ընկերութեան ցուցահանդէսում տեսնում ենք այն խառնուրդը, ինչ որ մինչև այժմ եղած ցուցահանդէսների մէջ ենք տեսել. մնում է կարծել, որ բաժանումը եղած է աւելի անձնական-անհատական նկատումներով, թերևս հին ընկերութեան ըէժիմը տանել չը կարողանալով։

Եթէ վերևում գործ ածեցինք «խառնուրդ» բառը, դա ոչ բացասական և ոչ գրական պէտք է հասկանալ. ուզում ենք ասել, որ ներկայ ցուցահանդէսում իրանց գործերը ցուցադրել են շկօլայով և տեխնիկայով այնպիսի ներհակ արուեստագէտներ, որպիսիների ցայտուն ներկայացուցիչներն են՝ մի կողմից Զոմմեր և Ցականեան, միւս կողմից Ֆոգել և Գաբաև։ Գեղարուեստը սիրող և հասկացող անհատը, ինչպէս և գեղարուեստական անկողմնապահ քննադատը, ի հարկէ, կարող է և իրաւունք ունի սիրել և կողմնակից լինել այս կամ այն ուղղութեան, այս կամ այն դպրոցին, բայց նա իրաւունք չունի վերևից նայել, հեգնել, ծաղրել այն շկօլան, որը «հին» է և կամ «նոր» է. գեղարուեստական որևէ ստեղծագործութեան արժէքը հնի և նորի մէջ չէ, այլ ստեղծագործ գեղեցկութեան ըմբռնումի. Հոմերոսը հին է, Իգօր Սևերեանինը նոր։ Կամ տարբեր շկօլաների հանճարեղ ներկայացուցիչներից որքան պատկառելի է մեզ համար ռոմանտիկ Բայրընը, նոյնքան պատկառելի մեծութիւններ են ըէալիստ Բալզակը, նատուրալիստ Զօլան և սիմվօլիստ Մետերլինգը։ Տաղանդի ույժն է գերադասելին, գեղեցկի ճաշակն է էսթետիկական հասկացողութեան մակարդակը և ասեւալ գեղարուեստական ստեղծագործութեան բովանդակութիւնը։ Ուղղութիւնից, ձևից ու բովանդակութիւնից անկախ, գեղարուեստական որևէ աշխատանք պէտք է որոշ տրամադրութիւն արտայայտէ, պէտք է խօսէ մեզ հետ. նրա մէջ մենք պէտք զգանք գեղեցկութեան ոգու այցելութիւնը և լսենք դեռ ևս նրա սրբազան քղանցքների անբացատրելի շրշիւնը։ Ուղղութիւնները, հոսանքները գեղարուեստի և գեղեցիկ գրականութեան մէջ առաջանում են միջավայրի տարբեր աշխարհահայեացքի, տարբեր ըմբռնումի և մտածելակերպի, ինչպէս և ստեղծագործող անհատի տարբեր տրամադրութեան, տեմպերամենտի հաւաքական արտայայտութիւններից. և գեղարուեստական ու գրական դպրոցները այդ նոյնանման խառնուածք, յաճախ միատեսակ տեխնիկա ու ոճ ունեցող արուեստագէտների խմբակցական միութիւններն են։ Այս այսպէս լինելով հանդերձ, ամեն մէկը մեզանից կարող է համակրել կամ համակրում է այն ուղղութիւնն ու դպրոցը, որը հարազատ արտայայտիչն է իր խառնուածքի, իր ըմբռնումի և իր ներքին աշխարհի։ Իսկ գեղարուեստի ազատ ոգին՝ գեղեցկութեան աննման դիցուհին այցելութիւններ է անում այդ դպրոցները և խօժոռ հայեացք գցելով «բազում կոչեցեալների» վրա՝ ժպտում է, ձեռք է մեկնում «սակաւ ընտրեալներին», տաղանդներին, և գիրկը նետվում, անձնատուր լինում միայն հանճարներին։ Նրա համար արժէք չունի, թէ ինչ ցուցանակ է կրում այն դպրոցը, ուր գտնվում է ինքը։

Ճաշակը ամենից առաջ։

Ահա այսպէս ենք մենք հասկանում գեղարուեստի էութիւնը, այսպէս ենք մօտեցել մենք գեղեցիկ արուեստների և գրականութեան ստեղծագործութիւնների արժէքը հասկանալիս և քննելիս, և այս ուղղութեամբ էլ ասելու ենք մեր խօսքը «Գեղեցիկ արուեստների ընկերութեան» առաջին ցուցահանդէսի մասին։

Գ. Լեոնեան

ՀԱՄԵՐԳ ՅՕԳՈՒՏ ԿՈՎԿԱՍ ԱՊԱՍՏԱՆԱԾ ՀԱՅ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻ

Կիեվ, 30 մարտի

Տեղիս հայկ. կոմիտէն ամսիս 28-ին կազմակերպել էր Կիեւի վաճառականական դահլիճում համերգ յօգուտ հայ փախստականների։

Համերգը կազմված էր շատ աջող, մասնակցութեամբ ներկայումս Կիեւում գտնվող յայտնի ույժերի և ուսանողական ինստիտուտից երգեցիկ խմբի։

Վերջինս երեկոյթը սկսեց Լիստի ուսանողական «Gaudeamus»-ով։

Համերգը, շնորհիւ կազմակերպողների ջանքերին, անցաւ հարթ և աջող. մասնակցող ույժերը մեծ բաւականութիւն պատճառեցին հանդիսականներին, որոնք արժանացրին դերասաններին անվերջ ծափահարութիւններ։ Մի առանձին հաճոյք պարգևեցին հանդիսականներին հայ դերասան Կառատեանը և դերասանուհի Աբրահամեանը, առաջինը իր գեղեցիկ «Մի լար բուլ-բուլ»-ով, իսկ երկրորդը՝ «Աքի իմ սոխակ» օրօրոցի երգով։

Չնայած ստացած մեծ բաւականութեան, այնուամենայնիւ մենք թողինք դահլիճը՝ յուսահատված լինելով տեղիս հասարակութեան վերաբերմամբ, քանի որ սա բոլորովին չարդարացրեց երեկոյթը կազմակերպողների ակնկալութիւնները։ Դահլիճը կիսով չափ, եթէ ոչ աւել, դատարկ էր, իսկ հանդիսականների ճնշող մեծամասնութիւնը կազմում էր տեղիս հայ ուսանողութիւնը։ Ուղղակի աններելի է տեղիս հայ գաղութի անտարբերութիւնն այս դէպքում։ Ա.

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ.

ՄԵՐ ՅՈՅՍԸ

Թուխպը թող պատէ երկինքը պայծառ,
Թանձր մառախուղ երկիր թող փակէ,
Տաքերք աշխարհիս խառնվին իրար,
Յուսով եմ, վաղ-ուշ արև պիտ ծագէ։

Գամառ-Քաթիպա

Դարերից ի վեր այդ անվհատ յոյսն է ներշնչվել հայ սերունդի սրտի և հոգու խորքերում։

Հարիւրաւոր տարիներից ի վեր մինչև այսօր հայրենիքի դաշտերն ու լեռները ներկվել են իր նահատակ հայդուկների և անձնազոհ հերոսների մուգ-կարմիր արիւնով՝ նրա ազատագրման վսեմ նպատակի համար, և հէնց այդ նահատակների աբէլական արիւնների վտակներն են, որ այսօր հայրենիքի վերածնութեան և ազատագրութեան պանծալի գրաւականներն են հանդիսանալու...

Կարծես թէ մօտենում է այն յուսատու ժամը, որ հայ ազգի արիւնալից մարտիրոսագրութիւնն ու տանջալից պատմութիւնը վերջապէս պիտի ունենայ իր փառապանծ յաղթանակը։

Համայն մարդկութեան դատողութեամբ՝ ներկայ համաշխարհային սոսկալի պատերազմը առաջ եկաւ իրաւունքի, արդարութեան և ազատութեան վեհ գաղափարի պաշտպանութեան համար։

Թիւրքահայութիւնն ևս, որ դարերից ի վեր իրաւունքի, արդարութեան և ազատութեան հուժկու ձայնն ու բողոքն էր հնչեցնում եւրօպական պետութիւնների ականջին, այսօր, այս պատմական րոպէում ևս չի զլանում անձնուիրական կերպով կատարելու իր մարդկային ու հասարակական վսեմ պարտականութիւնները։

Ազատութեան և արդարութեան վեհ իդէալի ու մաքուր սկզբունքների համար նահատակված հերոսների յաջորդները այսօր ևս զէնքը ձեռներին ոտքի են կանգնել ձայնակցելու արդարութեան համար մարտնչող պետութիւնների կոչին, և, միաժամանակ, նաև փրկելու հայրենիքը իր դարաւոր ստրկական լծից ու վերականգնելու նրա բռնաբարված իրաւունքները։

Կրկնում ենք, այս 1915 թ., երբ մօտենում է հայրենիքի ազատութեան արշալոյսը, երբ մօտ է ծագելու հայկական արևը, և մանաւանդ՝ երբ եւրօպական մեծ պետութիւնները բացէ ի բաց խոստացել են յարգել թիւրքահայերի ճնշված, հալածված ու արիւնոտ պատմութիւնը, մենք ևս աւելի ոգևորված սրտով գիտակցենք այս պատմական րոպէի վեհութիւնը և մեր ույժերի ներածի չափով չը խնայենք կատարելու ամեն ջանք ու վեհողութիւն՝ հայրենիքի ազատագրման սուրբ գործի համար։

Մ. Գասպարեան

Ռանգուն (Հնդկաստան)

Ց. Գ.—Այստեղից նորից դէպի պատերազմ ուղարկվեցին մի խումբ անգլիացի և ուրիշ կամաւորներ, որոնց մէջ կային նաև մի քանի հայեր։ Բաժանվելու րոպէն սրտաշարժ էր։ Նուագում էր անգլ. [illegible] Նոյն երաժշտախումբը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Ղազվին, 30 մարտի

Թէև պարսից պարլամենտական ընտրութիւնները տակաւին վերջացած չեն, և շատ քաղաքներում նոր են սկսում ընտրութիւններ կատարել, բայց պարլամենտը սկսել է իր նիստերը և օրէնքներ է վաւերացնում։

Կարելի է ասել, որ այս երրորդ պարլամենտը չափազանց ազգայնամոլ է՝ իր հաստատած վճիռներից դատելով։ Այսպիսի վճիռներից մէկը, որ կոչվեց «23 ջովզայի օրէնք», մի անգամ ընդմիշտ վերացնում է ընդհանուր գանձապահի անկախութիւնը և նրան ու ամբողջ ֆինանսական հաստատութիւններում պաշտօնավարող բէլգիացիներին ենթարկում է պարսից մինիստրին։

Յայտնի է ամենքին, որ բէլգիացիների ձեռքով Պարսկաստանում կազմակերպվեց մաքսային գործը, պօստը, հեռագրատունը և մի քանի տարուց ի վեր է նոյնպէս գրանց խնամքին է յանձնված ամբողջ ֆինանսական գործի կազմակերպումը։ Անուրանալի է, որ վերոյիշեալ բոլոր ասպարէզներում բէլգիացիք ստեղծել են մի ընդհանուր սիստեմ, որով հնարաւոր է եղել փակելու գողութիւնների ճանապարհները, այսպիսով հետզհետէ ծաղկեցրել են և մեծացրել պետական հասոյթները։ Սակայն այս բոլորը չէր կարող չը շարժել այն անձնաւորութիւնների նախանձը, որոնք սիրում են չենթարկվել օրէնքի, այլ կամայականօրէն օգտվել հանգամանքից. և ահա շնորհիւ երրորդ մէջլիսի, կարողանում են աջողեցնել իրանց ցանկութիւնները և անցկացնելով «23 ջովզայի կանոնը», դրանց նպատակը ուրիշ ոչինչ չէր, եթէ ոչ վշել բէլգիացիներին Պարսկաստանից և իրանց ձեռքը ձգել վերոյիշեալ ամեն [illegible] ները։

Այսպիսի մի օրէնք, որը կրթված և հմուտ բէլգիացիներին զրկում է անկախօրէն գործելուց, բնական էր, որ գործելու հնարաւորութիւնից կը զրկէր նրանց և ընդհարումներ կառաջացնէր պարսից ֆինանսական մինիստրի և իրանց միջև. և իրօք՝ չուշացաւ այդ, և բէլգիացիք տուեցին իրանց հրաժարականները։ Թերթերը լի են հակաբէլգիական և մասամբ էլ հակահայկական յօդուածներով։

Նոր կազմված կաբինէտը ներկայացրեց իր ծրագիրը, որը խոստանում է պահպանել լիակատար չէզոքութիւն։ Այս յայտարարութիւնը գայրացրել է չէզոքութիւնը խախտել ցանկացողներին, որովհետև շատերը ենթադրում և սպասում էին, որ այս կաբինէտը պատերազմի կողմնակից կը յայտարարի իրան, քանի որ Մուստոֆի-էլ-Մամալիքի կաբինէտի լուծելու պատճառը ուրիշ ոչինչ չէր, եթէ ոչ այն ստիպումները, որոնք գաղտնապէս առաջարկվում էին նրան դուրս գալ չէզոք դրութիւնից։ Մամուլը ևս իր հերթին դժկամակեց այս յայտարարութիւնից և ռազմաշունչ յօդուածներով անիմաստ համարեց սպասել այդ դիրքի մէջ։

Մէջլիսի մէջ ևս քիչ չէ պատերազմ ցանկացողների թիւը, բայց թէ ինչ դիրք է բռնում մէջլիսը, հաստատ չի կարելի ասել, քանի որ այս հարցի համար նա հրապարակով չէ արտայայտվել, այլ յանձնել է յատուկ յանձնախմբի ուսումնասիրութեան։

Գերմանական ստոր պրօպագանդը Հարաւային Պարսկաստանում սկսել է լայն չափերով տարածվել, գրգռելով ազգաբնակութեան ընդհանրապէս բոլոր քրիստոնեաների, մասնաւորապէս անգլիացիների և ռուսների դէմ։ Շատ պարսկական արաբներ, միացած օսմ. զօրքերին, արշաւում են Բասրայի վրա, որպէսզի հետ խլեն անգլիացիներից։ Անգլիական կառավարութիւնը, զգալով տեղական անբարեացակամութիւնը, այս շաբաթվայ մէջ նորից 500 հոգի զօրք իջեցրեց Բուշիր, և ռազմանաւերը սպասում են այդ նաւահանգստի ափերում՝ լի զօրքերով։

Քիրմանշահի շրջանն ևս տարված է պատերազմի հովերով. Կասրը-Շիրինից, ուր անգլիացիք աշխատում էին նաւթահանքերի և պղնձի հանքերի վրա, դուրս են քշել նրանց, իսկ ամեն կողմ վխտացող թիւրք և գերմանացի ագիտատորները այդ շրջանի քիւրդերին դրդում են սրբազան պատերազմին միանալ։ Վերջերս թիւրք օֆիցեր Մուխտար-բէյը, որ եղել էր Թաւրիզի օսմ. զօրքերի հրամանատար, 12 զինուորով եկաւ Քիրմանշահ, Համադան և ապա անցաւ Թէհրան. նոյնպէս յայտնի Ամիր Հէշմաթը, որ Թաւրիզի մէջ առաջին անգամ ռուսաց զօրքերի վրա զէնք էր բարձրացրել և վերջերս կամաւորների գլուխ անցած Ատրպատականի յայտնի դէպքերին մասնակցեց և զբաղված էր քիւրդ ցեղերին գրգռելով ընդդէմ անգլիացիների և ռուսների, այժմ առօք-փառօք հասել է Թէհրան։ Ամեն օր հեռագիրները յայտնում են, որ օսմ. զօրքերը և տեղացի քիւրդերը հաւաքվում են Կասրը-Շիրին, որը գտնվում է Քիրմանշահի շրջանում և օսմ. սահմանի վրա։ Այս բոլորը ենթադրել է տալիս շատերին, որ թիւրքերը և տեղացի քիւրդերը կազմակերպում են մի արշաւանք, որի նպատակն է գրաւել Թէհրանը և տեղական հակառուս և հականգլիական տարրերին միանալով պատերազմ յայտարարել վերոյիշեալներին...

Ցամառ լուրեր են պտտում, որ անգլ. և ռուս. դեսպանները կառավարութիւնից բարեկամական ձևով պահանջում են անմիջապէս խաղաղեցնել յուզված շրջանները, եթէ ոչ իրանք զօրքեր կը բերեն։ Այս պահանջը որպէս թէ 12 կէտերից է բաղկացած, և կառավարութիւնը աշխատում է ծածուկ պահել. ի միջի այլոց ասվում է, թէ պահանջներից մէկն էլ բէլգիացիներին վերահաստատելն է իրանց պաշտօններում նախկին լիազօրութիւններով և իսկոյն հեռացնելը շուէդացի օֆիցէրներից ոմանց...

Ս. Ցովեան

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

ПРИ ГОНОРРЕѢ
(ТРИППЕРѢ)
въ острой и хронической формѣ, а также ея послѣдствіяхъ примѣняется средство
„АРМАТИНЪ"
для внутренняго употребленія. «Арматинъ» совершенно безвреденъ для организма и одинаково успѣшно примѣнимъ къ мужчинамъ и женщинамъ. При употребленіи «Арматина» не требуется никакихъ спринцеваній, промываній, прижиганій, бужированій и т. п. Курсъ леченія около 6 кор.
Цѣна 1 кор. „Арматинъ" 1 р. 75 к.
Продажа въ аптекахъ и аптекарскихъ магазинахъ.
ПРЕДОСТЕРЕЖЕНІЕ:
Исключительный успѣхъ, выпавшій на долю препарата «Арматинъ» А. Я. Акулянца, вызвалъ на рынкѣ рядъ грубыхъ и вредныхъ для организма подделокъ, а потому просятъ господъ покупателей быть особенно осторожными при покупкѣ и требовать «Арматинъ» только А. Я. Акулянца съ этикетомъ бѣлой ромашки.
(Հ. Կ.) 174. 0—7

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
(Թիֆլիսի ժամերով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

№ 3	Բաթում	1 ժ. 45 ր. ցերեկ.
№ 4	Բաքու	7 ժ. 3 ր. երեկ.
№ 6 (սուրհ.)		12 ժ. 8 ր. գիշեր.
№ 9	Բաթում	8 ժ. 53 ր. երեկ.
	Ջուլֆա	10 ժ. 23 ր. երեկ.
	Բաքու	3 ժ. 2 ր. ցերեկ.

ԺԱՄԱՆՈՒՄ Է ԹԻՖԼԻՍ

№ 3	Բաքուից	1 ժ. 54 ր. ցերեկ.
№ 4	Բաթումից	5 ժ. 55 ր. երեկ.
№ 5	Բաքուից (սուրհ.)	7 ժ. 41 ր. երեկ.
№ 10	Բաթումից	9 ժ. 51 ր. առաւ.
	Ջուլֆայից	6 ժ. 53 ր. առաւ.
	Բաքուից	7 ժ. 25 ր. առաւ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
«606»-ի և «914»-ի ներարկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ առ. 11—12 ժ.
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւն։
Բ. Գ. ԱՂԱՍԵՐԵԱՆ—9½—2 ժ. ներքին, ջղային և երեխայոց հիւանդութ. և ծախսխտ.։
Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի քթի հիւանդութ.։
Ա. Գ. ԿԱՐԱԳԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. երեխ. հիւանդ. և չամաց. բաթ. երեխայոց ներքին և հիւ. և ծաղկահատ.։
ԿԻՆ-Բ.ՓԻՇԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ—12—1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—6—7 ժ.
Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
1. 0—62

Ծախվում են [illegible]
[illegible]
...նոյն ղաղաղում», պատմուածք հայ-թուրքական կեանքից, գեղեցիկ նկարներով, գինն է 7.։ Գրքերի գինը և ճանապարհի ծախսը 20 կոպ. ։ Ջուր ուղարկել անպայման պէրէվօդով։ (Մարկաներ չ'ընդունում, հակառակ դէպքում պատասխան չեմ ուղարկի։) Հասցէ՝ Тифлисъ. С...новская ул. № 9. Меликанскому фельдшеру Г. Есаянцу.
(Հ.Կ.) 327. 100—

„ՄՇԱԿԻ" ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ
Յօգուտ «Մշակի» ֆոնդի
հետևեալ գրքերը.
1) «ՄՇԱԿ» ԵՒ ՀԱՅ ԿԻՆԸ գ. 1 ր.
2) ՀԱՄԱԼԻ ՄԱՍԼԱՀԱԹՆԻՐԸ » —
3) ԿԱՅԵՆԻ ՃԱՆԿԵՐՈՒՄ, դրամա 5 գ. Ալ. Առաքելեանի » —
4) ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ «ՄՇԱԿԻ» («Մշակի» յօբելեանի առիթով «Տարազի» հրատարակած ալմանախ)
5) ԳՐ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, հատոր I
Վերոյիշեալ հրատարակութիւններից մի օրինակ պահանջողները ճանապարհի ծախս չեն վճարում։ 2.

ՏԵԽՆԻՔԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
ԻՆԺԵՆԵՐ
Տ.Ա. ԲՈՒԴԱՂԵԱՆ[illegible]
Բագու, Կրասնովօդսկայա փ. տ. Աւան-Իւզբաշեանցի։ Հեռախօս № № 23-49,
Առաջարկում է ամբողջ Կովկասի և Պարսկաստանի համար խոշոր Դիզել[illegible]
ժիչներ (մոտորներ) յայտնի ԿՕԼՕՄԵՆՍԿԻ ընկ. մեքենայագործարանից։
Հօրիզոնական անգլիական շարժիչներ, (մոտորներ) «ԿՐՕՍԼԷՅ» ընկերութ[illegible] Միջենայագործարանից «Դիւրացրած Դիզել» սիստեմի, որ գործ է ածվում նա[illegible] բոլոր տեսակներով. նաւթի ծախսն է մի ժամում ամեն մի ույժին ½ ֆունտ 200 գրամ։
Գազային շարժիչներ, որոնք բանում են թէ բնական և թէ գեներատոր գազով։
Ջրհան և ջրմուղ մեքենաներ (նասօսներ)։
Ջրի շարժիչներ (տուրբինաներ)։
Սառոյց պատրաստող մեքենաներ «Ձէնիկս» ընկ. գործարանից։
Ամեն տեսակ էլեքտրական մեքենաներ և պիտոյքներ յայտնի «Դինամօ» գործարանից։
Երկրագործական մեքենաներ՝ լօկոմօբիլներ, ցորեն մաքրող մեքենաներ, [illegible] տօրներ և այլն՝ յայտնի ամենայն ամերիկական «ԿԷՅՍ» (Case) ընկեր. գործար[illegible]
Մեծ ճանապարհի վրա աշխատելու համար ԱՒՏՕՄՕԲԻԼՆԵՐ նոյն ամե[illegible] կան «ԿԷՅՍ» (Case) ընկերութեան գործարանից։
Վերոյիշեալ տեխնիքական գրասենեակը իր վրա է վերցնում զանազան [illegible] ծարաններ սարքել և գործի գցել իր միջոցներով՝ ինժեներներով և վարպետ[illegible]
Դիմել՝ Баку. Техническая Контора Т. А. БУДАГЯНЦЪ.
Արտասահմանից՝ Bacou (Russie) Bureau Technique T. A. Boudaguian, Ing.
551.
(Հ.Կ.)

ԳԻՆԵԳՈՐԾՆԵՐԸ ԵՒ ԱՅԳԵԳՈՐԾՆԵ[illegible]
կարող են ապահովել իրանց խաղողի այգիները և պտղատու ծառերը ամեն [illegible] կայքն հիւանդութիւններից և միջատներից՝ բժշկելով քիմիկոս ԺԻՄԷԼԻ հնար[illegible] ձայքն՝ երկ-ծծմբային ԱԼԴԵԳԻԴՈՎ։
ԺԱԿՄԷՆ VV ՀԵՂՈՒԿԸ ձեռնտու կերպով փոխարինում է՝ թէ արժէքով, թէ [illegible] քով և թէ հետևանքներով՝ պղնձէ արճասպը, ծծումբը և այլ պրէպարատները [illegible] տարին է, որ Քութայիսի և այլ նահանգներում 100 դեսեատինից աւելի խ[illegible] դեսեատինից աւելի պտղատու այգիներ աջող կերպով բուժվել են VV ՀԵՂՈՒ[illegible] ցատրութիւնները, վաւերագրերը և գները ուղարկվում են ձրի։ Քութայիսու[illegible] «ԿԼՕ-ԺԳՈՒՐՈՒԼԻԻ» ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ՈՐԹԵՐԻ ՏՆԿԱՐԱՆԸ առաջարկում է [illegible] պատուաստված որթեր և գիբրիդ առաջացնողներ։
Վաճառքը Քութայիսում։ Առևտրական Տուն
Ն. Մ. ՋԱՆԵԼԻՋԷ ԵՒ „ԿԼՕ-ԺԳՈՒՐՈՒԼ[illegible]
218.
(Հ. Կ.)

Типографія Канцелярія Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.